

כאמ"ר קירן לא אהב נסיון... משה עמרם נמסר... (לכל פרטים...)

מראי מקומות לעיון בדף היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קריית ספר ת"ו
מיסדה של עמותת "משולי ערינת"
רחוב שאגת אריה 17
קריית ספר 71919 מודיעין עילית
ארץ ישראל

גליון מספר 276

הוצגה ע"י בנם המ"ץ
ח"ר אברהם אליעזר מרקוביץ שליט"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בחד"ר מורדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

מסכת בבא קמא דף כד – דף ל

בס"ד, כ"ה טבת התשס"ט.

דף כד ע"א

א) תוס' ד"ה ולא ישמרנו בו, (המתחיל בדף כג.): ור"ת מפרש שאין נאסר על ידי גמר דין כל זמן שהוא קיים. כתב החזון איש (חור"מ ליקוטם סימן ט), דאם הבעלים מחזיקים את השור כדי לסקלו חייבין על נזקין דאכתי שמירתו עליהם. ולפי זה אף אם היה נאסר מחיים היו הבעלים חייבין. והא דהוצרכו התוס' לאוקמי שאינו נאסר מחיים, משום דלמאן דסבר לקמן (מ): רשות משנה, כיון שנגמר דינו ונאסר בהנאה, פקע הבעלות, וחייב בנזקיו כיון שהוא בידו. מכל מקום חזר לתמותו מדין רשות משנה. וכמו במסרו לשומר שנשאר בחזקתו כיון דלא נשתנו הבעלים, כך בנשתנו הבעלים, אף דהשור נשאר ביד הבעלים הראשונים לשמירה, רשות משנה.

ב) בא"ד, ור"ת מפרש שאין נאסר על ידי גמר דין כל זמן שהוא קיים ועדיין שלו הוא עד לאחר סקילה. והתוס' בכתובות (לג): ד"ה גנב, דלשיטת רבינו תם יכול למכור שור הנסקל אחר גמר דינו, דחשיב ממון בעלים. אבל הגרע"א (בגליון הש"ס) ציין לתוס' בזבחים (עא). ד"ה אפילו, שכתבו בשם רבינו תם, דאף דאין נאסר מחיים, מכל מקום אינו ממון בעלים ואין יכול למכרו. והים של שלמה (פ"ב סימן כג), הקשה על תוס', מהא דאיתא בכריתות (כד). דשור הנסקל שהוזמו עדין כל המחזיק בו זכה משום דאפקורי מפקר ליה, ומוכח, דמשעה שנגמר דינו לא חשיב ממון בעלים. והדבר אברהם (ח"ג סימן כה) הקשה, מדאמרינן לקמן (עא). ובכתובות (לד.), דשוחט שור הנסקל פטור מתשלומי ד' וה' לרבנן, דהוי איסורי הנאה, ושחיטה שאין ראויה לא שמה שחיטה, ומוכח דלא הוי ממונו, ועיין שם מה שכתב.

ג) בא"ד, מכל מקום כיון שמייעדין אותו וממילא מתחייב נזק שלם ברביעית כשהוזמו צריכין לשלם כפי מה שתעלה נגיחה ד' וכו'. כתב הרשב"א, דמכל מקום אין משלמין עד שיגח נגיחה רביעית, דקודם לכן מה ישלמו דמנין אנו יודעים אם יגח נגיחה רביעית. והקשה הפני יהושע, מהא דקיימא לן במכות (ה:), דאין העדים נעשים זוממין עד שיגמר הדין על פיהם, והכא כל זמן שלא נגח נגיחה ד' לא חשיב נגמר דינו. ובחידושי הראב"ד ובמאירי כתבו, דמיירי שנגח נגיחה רביעית ואחר כך הוזמו.

ד) גמ', ריחק נגיחותיו חייב קירב נגיחותיו לא כל שכן. בשולחן ערוך (אורח חיים סימן קי"ד סעיף ט') הובא דעת מהר"ם מרוטנבורג (פסקים ומנהגים סע"ג), דאם ביום א' של פסח אומר ברכת אתה גבור עד

מוריד הטל צ' פעמים כנגד ל' יום, (שאומר אותו ג' פעמים בכל יום), מכאן ואילך אם אינו זוכר אם הזכיר גשם, הרי הוא בחזקת שלא הזכיר, וכדמוכח מסוגיין. והטור (אורח חיים קיד) הביא, דרבינו פרץ השיב שאין הנידון דומה לראיה, דהכא טעמא משום דהוחזק ליגח, ואם הוחזק בג' רחוקות כל שכן בקרובות, אבל במשיב הרוח שהדבר תלוי בהרגל לשונו לא אמרינן הכי. ובחידושי רבי שמעון שקאפ (סימן לג) כתב, דמהר"ם סבר דגם לגבי שור המועד הטעם הוא דעל ידי ג' פעמים הורגל ליגח, ולכך שפיר מדמי לההיא דהורגל באמירת משיב הרוח. והבית יוסף (שם), כתב בשם מהרי"א כמהר"ם מרוטנבורג, שהרי הרגל הלשון אינו אלא מצד הטבע המורגל באדם והוי כמו שור נגח. דהיינו, דבתרווייהו הטעם משום הרגל, וכמו שנקט בקהילות יעקב (טהרות סימן סו), דגדר שור המועד אינו דעל ידי ג' נגיחות נתברר שהוא נגחן בטבעו, אלא, דעל ידי ג' נגיחות נתרגל בנגיחות והוי מועד מכאן ואילך. ועיין חידושי רבי נחום בבא בתרא כט, אות ט]. והט"ז ומגן אברהם (שם סקי"ג) תמהו, היאך מיייתי מהר"ם מרוטנבורג ראייה מסוגיין, הא רבי יהודה דקיימא לן כוותיה סבר שאינו נעשה מועד עד שיגח ג' פעמים בג' ימים. ועיין מה שתירץ באריכות בשו"ת נודע ביהודה (קמא אורח חיים סימן כו), דודאי מוכח דגם רבי יהודה סובר האי קל וחומר דרבי מאיר דקירב עדיף מריחק. ועיין באות הבאה.

ה) גמ', ריחק נגיחותיו חייב קירב וכו' אמרו לו זבה תוכיח. ביאר הפני יהושע, דרבי מאיר ורבי יהודה לא פליגי אי ילפינן קל וחומר או לא, אלא דפליגי בסברא, דרבי מאיר סבר דבקירוב הומן ביום אחד מהוה יותר חזקה מבריחוק הזמן, אם כן יש קל וחומר. ורבי יהודה סבר, שאין כאן קל וחומר, דנראין הדברים להיפך, דהוחזק בשלשה ימים הוי יותר חזקה מבשלש פעמים ביום אחד. ועלה מיייתי ראייה מזבה, דדווקא בריחקה ראיותיה טמאה, והשיב לו רבי מאיר "הרי הוא אומר וכו'" דלולי הדרשה מ"זואת" הוה ילפינן מקל וחומר לקירבה ראיותיה, וכדפירש רש"י בד"ה הרי הוא, ורק משום גזירת הכתוב לא דרשינן קל וחומר. וכתב, דלפי זה מיושבת קושית תוס' ד"ה הרי הוא אומר, שהקשו דכל שכן דאיכא למימר תוכיח, כיון דמייעט קרא בהדיא קירבה ראיותיה, דודאי אין זה תוכיח כמו כל יוכיח שנוכר בש"ס, אלא שהיוכיח בא לעקור הקל וחומר מעיקרו ולומר שאין כאן חומרא כלל. וכן כתב המאירי (על מתניתין), דסבר רבי יהודה דאם נגח ג' פעמים ביום אחד אין זה מועד, הואיל ולא התמיד כן בימים, שזה שהתמיד

לא אשכחן חצי נוק דהוי ממונא כי אם בצרורות. ואי ליעודי גברא, אשכחן חצי נוק דממונא הוא, גם בקרן עצמה, דאי אתו סהדי בחד יומא משלם פלגא בנגיחה רביעית, ומכל מקום אינו קנס אלא ממון. **ובשיטה מקובצת בשם ה"ר ישעיה פירש**, דכוונתם להקשות דכיון דתו לא הוי קנסא, מאי טעמא לא חשיב מועד וישלם נוק שלם, דזיל בתר טעמא דתו לא הוי בחוקת שימור.

יג) גמ', אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו בפני בעלים ובפני בית דין. כתב הנמוקי יוסף (י: מדפי הרי"ף), דמדכפל תרתי זימני, שמעינן דאף על גב דבעלמא אמרו, דאם היה הוא חולה או עדיו חולין או מבקשין לילך למדינת הים, מקבלין לעדים שלא בפני בעל דין, מכל מקום הכא אין מקבלין. וביאר בשו"ת הגרע"א (סימן קה), על פי דברי הרשב"א (לקמן קיב). דהא דמקילין היכא דהיה חולה, אף דילפינן מקרא ד"והועד בבעליו" לכל התורה. משום דעיקר קרא גבי שור כתיב שהוא כדיני נפשות. ומבואר, דגבי שור הוי דאורייתא.

יד) שם, במסורת הש"ס הביא לגירסא שכתב המהר"ם על פי מה שפירש רש"י ד"ה והועד בבעליו, שאין עדות אלא בבית דין. **ובפירוש התורה פירש רש"י (שמות פכ"א כט)** דוהועד הוא לשון התראה בעדים. וביאר המלבי"ם (אות קה) דידיעין שהוא לשון התראה, כיון דכתיב באות "ב" דאי הכוונה היתה לעדות בלבד, היה צריך לכתוב בעליו ולא בבעליו.

דף כד ע"ב

טו) תוס' ד"ה לימרו הנך בתראי, בתוה"ד, דליכא הוכחה במה שהמתינו עד נגיחה שלישית דשמא וכו'. ביאר המהר"ם שיה, דפליגי על רש"י בד"ה ולייעודי תורא, דפירש, דקמאי ודאי ליעודי נתכוונו, שהרי יודעים שאין על ניזק שלישי לתבוע נגיחות ראשונות, ומדהביאם ניזק שלישי לבית דין ודאי ליעודי תורא אתו. דלפי מה שכתבו תוס' לעיל (כג:): **ד"ה ולא ישמרנו**, דאינו מתחייב נוק שלם בנגיחה שלישית, וגם רש"י חזר בו. אם כן ודאי ניזק שלישי לא הביאם כדי ליעד השור, שהרי לא ישלמו נוק שלם עד נגיחה רביעית ולמה לו להביאם על נגיחה שלישית.

טז) תוס' ד"ה אלא דקמרמוי רמוזי, בסוה"ד, וכל הנך שינויי בתראי אתו נמי ליעודי גברא. ביאר המהר"ם, דאף לשינויא דרב אשי דמירי כשבאו רצופין, מיירי דבכל ג' ימים באו כולם כאחד, ודמי להא דמשני דקמרמוי רמוזי, אלא שבא להוסיף דאפילו לא רמוזו אלו לאלו הוו ככת אחת. וכן מבואר בפירוש רבינו חננאל. והקשה בתוס' תלמוד ר"ת, דלשון רצופין לא משמע הכי, דהיה לו לומר "כשבאו כאחת", דלשון רצופין משמע שהעידו בזה אחר זה. **ובתוס' רבינו פרץ** כתב, דשינויא ד"באו רצופין" לא אתי אלא כמאן דאמר ליעודי תורא.

יז) רש"י ד"ה הג' דקמרמוי רמוזי, כלומר ליעודי תורא ניחא וכו'. הקשה בתוס' רבינו פרץ, דלקמן (מא). אמרינן "הניחא אי ליעודי תורא שפיר אלא אי ליעודי גברא וכו'", ומאי קושיא, והרי מסקנת הסוגיא הכא דלייעודי תורא בעינן. **והרשב"א** כתב, דאף רש"י גרס "אלא דמרמוזי" כגירסת התוס', והשתא הדר ביה מקושייתו, דשפיר מצינן לאוקמיה אף אי ליעודי גברא בעינן. וכן איתא להדיא ברש"י **מכתב יד** (הובא בילקוט שינויי נוסחאות הוצאת פרנקל).

יח) תוס' ד"ה במכירין בעל השור, בתוה"ד, ויש לומר דיכול לומר אחד

ביום אחד שמא סיבה היא שארעה לו.

ו) תוס' ד"ה ודלמא למעוטי זב מימים, ולא בעי למימר אבל לא זבה מראיות וכו'. ביאר המהר"ם, דרצו לומר דאין לפרש כוונת המקשה, דנימא דלא אתי "וואת" אלא למעוטי זב מימים, אבל זבה מטמאת בימים וכל שכן בראיות. דאם כן לשתוק מ"וואת", דבלא שום מיעוטא נמי הוי מסתבר כן, דבזב דכתיב ביה ראיית נימא דווקא ראיות קרובות, אבל זבה דכתיב בה ימים כל שכן דנטמאת בראיות הקרובות מימים. אלא דכוונת המקשן מנלן ד"וואת" לא אתי אלא למעוטי זבה מראיות, דילמא אתי נמי למעוטי זב מימים.

ז) בא"ד, אי נמי המקשה סמך ההיקשאי וכו'. ביאר המהר"ם, דבקושיא זו דפריך "ודלמא למעוטי זב מימים" רצה לומר, מה ראית דמוקמת "זאת" למעוטי זבה מראיות והקישא לרבות זב לימים, אימא איפכא, ד"זאת" אתי למעוטי זב מימים. והקשה, דלפי מאי דכתבו התוס' לעיל דאי לא כתיב "וואת" מסברא הוי מרבינן זבה אף לראיות, מאי פריך "נימא איפכא", תיקשי לך לשתוק קרא מהקישא ומ"וואת", וממילא זב בראיות וזבה בימים ובראיות. ותירץ, דהקישא איצטריך לכמה דברים זולת זה, אלא דהוה מוקמינן ליה נמי לימים לכך איצטריך "וואת". וכן מצא בגליון תוס' ישנים. [וכעין זה כתב בשיטה מקובצת בשם גליון].

ח) תוס' ד"ה קאי בראיות ממעט ראיות, תימה אדרבה קאי בזב ממעט זב וכו'. **ובשיטה מקובצת תירץ בשם הרי"י כהן**, דזב וזבה שם אחד הן, ולא שייך לומר קאי בזב ממעט זב ולא זבה. וכתב, דה"ר ישעיה העלה הדבר בצריך עיון.

ט) גמ', שלשה ימים דקתני ליעודי תורא וכו'. כתב הראב"ד בשיטה מקובצת, דהוא הדין דקא מיבעיא ליה אליבא דמאן דאמר שלש פעמים אי בעינן ליעודי גברא, שידע מכל עדות בפני עצמה או לא, אלא משום דאיפסקא הלכתא כרבי יהודה דאמר שלשה ימים, נקט ימים. וכן כתב בתוס' רבינו פרץ. אבל רש"י בד"ה ליעודי תורא, וברש"י ד"ה השתא הוא דקמסהדו בי ביאר, דהספק דוקא אליבא דמאן דאמר ג' ימים, האם הוא רק כדי ליעודי תורא או גם ליעודי גברא, דבעינן שגם העדאת הבעלים תהיה בג' ימים.

י) תוס' ד"ה אי ליעודי גברא, בתוה"ד, דאם כן לא היה מתחייב עד נגיחה חמישית. ביאר השיטה מקובצת בשם ה"ר ישעיה, דאם בעינן שיעבור על ההתראה, אם כן נגיחה ראשונה לא תהא מן המנין דהא לא הותרה בה, אלא צריך לומר דלא קאמר רחמנא אלא שיתרוהו בכל פעם. אבל התוס' רבינו פרץ (לקמן עמוד ב') פליג אתוס', וכתב, דבעינן שיהא מועד לפשוע בשמירת השור ג' פעמים לאחר שהתרו בו, ולכך בעינן שיעידו על כל נגיחה ונגיחה ויעבור על התראתו ג' פעמים. ומה שהקשו תוס', דאם כן יהא מועד רק בנגיחה חמישית, תירץ, דבמה שפשע בשמירתו קודם שנגח, כבר הוחזק להיות פושע בשמירת השור ג' פעמים, ונמצא שבשעת נגיחה הוי מועד ג' פעמים.

יא) תוס' ד"ה תלתא כיתי עדים, לאו דוקא דהוא הדין כת אחת. וכן כתב הרשב"א, דלאו דווקא, אלא משום דבעי לאיתויי עלה ברייתא דשניים בראשונה, ובשנייה, ובשלישית, דשייך דווקא בג' כיתי עדים, נקט נמי הכא ג' כתי עדים.

יב) תוס' ד"ה השתא הוא דקא מסהדי ביה, תימא לר"י דמכל מקום קנס לא הוי וכו'. ביאר המהר"ם, דכוונתם להקשות, דתפשוט בעיין דלייעודי תורא, דלעיל (טו): משמע, דלמאן דאמר פלגא נוקא קנסא,

ליה רב פפא לרבא איתמר משמיה דריש לקיש כוותר, למאי הוצרך רב פפא להביא ראייה לרבא מדברי ריש לקיש, הלא משנה מפורשת היא בשור האיציטדין. [ועוד דהתם ילפינן לה מכי יגח ולא שיגיחוהו (א.ב.)] והתוס' עצמם הא לא סבירא להו לחלק בין מיתה לנוקין, [עיין באות הקדמת] לכך כתב, דעל כרחך צריך לומר בכונתם, דנלחם עמו להורגו גרע טפי משיסהו בעצמו, וסברא גדולה יש לחלק ביניהם. [אך לא ביאר הסברא]. אמנם החזון איש (ב"ק ס"ח סק"ז) כתב, דמהא דלא חילקו דהתם הרי הרג את המשסה עצמו, נראה דסברי דפטור אף אם הרג לאדם אחר, וכן כתב בסוף דבריו, דבאמת מה שפטור בהרג המשסה עצמו, היינו משום כל המשנה וכו'. ולא קשיא.

כה) מתני', רבי טרפון אומר נזק שלם. נסתפק הרש"ש, אי למאן דאמר פלגא נזקא קנסא, לרבי טרפון דסבר דבחצר הניזק משלם נזק שלם, אם הוי ממונא או קנסא. דלכאורה נראה דהוי קנסא, חדא, דכל מה שאנו יכולים לומר דיו, אמרינן, כדכתבו התוס' לעיל (יח:): ד"ה היבא. ועוד, דזיל בתר טעמא דבחזקת שימור קיימי, ומאי שנא חצר הניזק מרשות הרבים. אמנם לפי זה יקשה, איך יליף להו רבי טרפון משן ורגל, הא ממונא וקנסא לא ילפי מהדדי. ואמנם בשו"ת מהר"ח אור זרוע (סימן קלא) הקשה ארבי טרפון, דלמאן דאמר פלגא נזקא קנסא, היאך אפשר ללמוד מקל וחומר לקונסו יותר מקנס שקנסתו תורה, משן ורגל שחייבין מדינא. והפני יהושע (לקמן כה.) כתב, דודאי רבי טרפון סבר כמאן דאמר פלגא נזקא ממונא.

כו) מתני', אמרו לו דיו לבא מן הדין להיות כנדון. כתב התוס' יו"ט, דמהכא מוכח דעונשין ממון מן הדין, וכדכתבו התוס' לעיל (ב): ד"ה ולא זה וזה, דהא אפילו רבנן לא פליגי על רבי טרפון אלא משום דאמרינן דיו, ובלאו הכי מודו דמחייבין ממון מקל וחומר. אמנם הרש"ש דחה ראייתו על פי דברי המגיד משנה (פ"ב ממאכלות אסורות ה"א), דדבר שנאסר במפורש באיסור עשה, שפיר ילפינן ביה לאו מקל וחומר, ולא חשיב עונשין מן הדין. וכן יש לומר, דכיון דחצי נזק כתיב בהדיא אף בחצר הניזק, מצי למילף החצי נזק השני מן הדין. ועיין בפירוש המשניות להרמב"ם (כאן), ובמהרש"א פסחים (יח: לתוס' ד"ה למדנו), ובגינת ורדים (כלל מט).

דף כה ע"א

א) מתני', אמר להם אני לא אדון קרן מקרן וכו'. כתב המהר"ם, דמהכא שמעינן דעיקר פירכת דיו אסוף הדין פרכינן, ולכך בקל וחומר הראשון אף דדיינינן קרן משן ורגל, כיון שסוף הדין הוא קרן מקרן איכא למיפרך טפי דיו, אבל בקל וחומר השני שסוף הדין הוא קרן מרגל, סלקא דעתיה דרבי טרפון דאפילו לדברי רבנן לא פרכינן דיו. ועיין באות הבאה.

ב) תוס' ד"ה אני לא אדון וכו', לדבריהם קאמר וכו'. ביאר המהר"ם, דאין לומר דבקל וחומר הראשון מודה רבי טרפון דאמרינן דיו, כיון דדן בסוף הדין קרן מקרן, ורק בקל וחומר השני דבסוף הדין דנין קרן מרגל לא פרכינן דיו. דאם כן, בתחלה מאי סבר רבי טרפון שדן הקל וחומר הראשון, אלא ודאי דאיהו סבר דהיכא דמפרך לא אמרינן דיו בכל גווני.

ג) בא"ד, ובפרק קמא דזבחים וכו' מקל וחומר דשוחט חוץ כשר וכו'. ביאר המהר"ם, דהתם יליף, ד"מה חוץ לזמנו דקיל, דהא שוחט על מנת

מהם נאבד. ביאר הרשב"א, דבפרק המניח מיירי דשניהם לפנינו לכך יכולין לומר דלחייב הקטן באו, אבל הכא אין ידוע אם כל השוורים בפנינו.

יט) בא"ד, שם. כתב הרשב"א, דאפילו הודו הבעלים שלא נאבד אחד מהם אינו חייב דמודה בקנס הוא ופטור, וכעין זה כתב הש"ך (חור"מ סימן ת' סק"ו). אבל התומים (סימן פח סק"א) כתב, דכהאי גוונא לא חשיב מודה בקנס, כיון שיש עדים שחייב בקנס והודאתו אינה אלא שיש לו לשלם.

כ) בסוה"ד, ואורי"ד שמא אין העדאה מועלת אלא בבני חיוב. ביאר במלא הרועים, דאף דכל ענין העדאה הוי כדי שיוחזק נגחן, ומא לי שור של הפקר ועכו"ם או שור של ישראל. מכל מקום, כל זה למאן דאמר פלגא נזקא קנסא ובעינן העדאה כדי שיוחזק נגחן, אבל למאן דאמר פלגא נזקא ממונא ומעיקרא לאו בחזקת שימור קיימי, אלא דרחמנא חס עליה כל זמן דלא אייעד, יש לומר דכל עוד שלא הזיק לשור של ישראל אכתי חס רחמנא עליה.

כא) בסוה"ד, שם. כתב הים של שלמה (פ"ב סימן כח), דיש להוכיח מסוגיא דלקמן (מא.) שלא כדברי התוס'. דאקשו, היאך משכחת שור מועד לנניחת אדם ולא הרגוהו כשהיה תם, ותיריך רב שימי בר אשי, "כגון שהרג שלשה עכו"ם", ומקשינן "ומועד לעכו"ם הוי מועד לישראל". ומשמע, דלא פריך התם דלא הוי מועד כלל, אלא דאינו נעשה מועד להריגת ישראל, ולעולם הוחזק להיות נגחן לענין שאם יגח שור אחר חייב, ולהריגת ישראל שאנו, משום דלחייב כופר לא סגי במה שהוחזק נגחן, אלא דבעינן שיועד ג' פעמים בנניחת ישראל.

כב) גמ', המשסה כלבו של חבירו בחבירו פטור. פירש רש"י בד"ה ודאי פטור, דגרמא בנויקין הוא. והקשה המרדכי (סימן כג), מאי טעמא לא חשיב גרמי, כשורף שטרותיו של חבירו דחייב. ותיריך, דמצי למימר דהואיל ויש לכלב בעלים, היה להם לשמור אותו שלא ישסהו המשסה, מה שאין כן בשורף שטרותיו שלא יכול היה לשמרן מפניו. ובנמוקי יוסף (מג: מדפי הרי"ף) כתב, דשאני משסה דשמא לא זיוקנו הכלב. ועיין באות הבאה.

כג) תוס' ד"ה המשסה וכו', לא דמי לשור האיציטדין וכו'. ביאר הנמוקי יוסף (י: מדפי הרי"ף), דשאני שור האיציטדין שהוא רגיל הרבה בכך ואין בו דעת כלל, אלא שנוגח כל זמן שמשסין בו כפי מה שהרגילהו, אבל כלב שיש בו דעת וכמה פעמים שמשסין אותו ואינו נושר, ליכא למימר ביה "ולא שיגיחוהו אחרים". עוד ביאר, דשור האיציטדין הוי אונס, שאינו מנגח מחמת שיסוי בלבד אלא על ידי שמצערין אותו עד שאין בו דעת, ולא הוי כשיסוי דכלב. והריטב"א כתב, דאין פטור בשור האיציטדין אלא בשמהמית, אבל בהזיק חייב, וביאר הנחלת דוד, דשאני מיתה דהיא חיוב על גוף השור, לכך, כיון שאנוס רחמנא פטריה, וכן כשר למזבח מהאי טעמא כדאיתא שם בסוגיא, אבל לענין נזיקין דהוא חיובא דבעלים, אין שייך לפטור מטעם אונס, דאם כן בכל נזקי שורו מצי למיטען דמשסו ליה, ויפטור עצמו, דהא אמרינן הכא, דכיון דידע בעל הכלב דמשסתי לא איבעי ליה לאשהויי.

כד) בסוה"ד, שהאדם נלחם עמו להרגו. כתב הנחלת דוד, דלכאורה היה נראה לפרש דהכי קאמרי, כיון שהאדם נלחם עמו להורגו, הוי כשיסהו בעצמו דאמרינן בסוגיין דפטור. ודחה, כיון דאם כן מאי אמרה הגמ' לקמן, מאי טעמא, כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור, ואמר

ו), דמה דפשוטי כלי עץ מיטמאין מדרס, לא אשמועינן קרא, דטומאת מדרס עדיף משאר טומאות, שאפילו פשוטי כלי עץ מיטמאין בו. אלא, דתשמיש מדרס מחית עליה תורת כלי אף על פי שאינו מטלטל מלא וריקן. ובוזה ביאר הא דכל המיטמא מדרס מטמא טמא מת, משום דאחרי דתשמיש מדרס משוי עליה תורת כלי, ממילא מיטמא נמי בשאר טומאות. מיהו כתב, דהרמב"ם (פ"א מכלים ה"י) כתב, דהא דכל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת אינו אלא מדרבנן.

ט) רש"י ד"ה פכין קטנים טהורים בזב, בכל טומאותיו וכו' דכלי חרס אינו מטמא אלא מאוירו. כתב הרשב"א, דהגאונים פירשו, דמיירי אפילו בפכים קטנים של עץ, ומדין מדרס בלבד מייתי ליה לקל וחומר, ולומר שהפכים אינן ראויין למדרס וכדדרשינן בשבת (נט). "יכול כפה סאה או תרקב וישב עליהן, תלמוד לומר וכל הכלי אשר ישב עליו", כלומר שהוא מיוחד לשיבה, יצאו אלו שאומרים לו עמוד ונעשה מלאכתנו. וקטנים דנקט הכא, לפי שהקטנים אפילו ייחדן לשיבה אין טמאין במדרס הזב, לפי שאינן מיוחדין לכך.

י) בא"ד, ולמדרס נמי לא חזי. הקשה בתוס' הגרע"א (כלים פ"ב מ"ג), אמאי הוצרך רש"י לטעם דלא חזי למדרס, הא ילפינן בשבת (פד). דמדרס כלי חרס טהור, ואם כן אפילו חזי למדרס נמי טהור. ובתפארת ישראל (שם בועז אות ג') תירץ, דמילפוטא דשבת (שם), לא ילפינן אלא דאינו נעשה אב הטומאה לטמא אדם וכלים, אבל סלקא דעתין דאכתי היא תולדה לטמא אוכלין ומשקין, לכך הוצרך רש"י לטעם דלא חזי למדרס, ועיין שם שהאריך בביאורו. ועיין באות הקודמת.

יא) תוס' ד"ה ומה פכין קטנים, בתוה"ד, וא"ת מה לפכין קטנים שכן מיטמא מאוירן וכו'. בשיטה מקובצת תירץ בשם הרא"ש, דלא חשיב פירכא, משום דלא שייך אויר במפץ.

יב) בא"ד, שיכול לתלות שער של מת בפיהם. תמה הרש"ש, הא שיער של מת אין מטמא אלא כשהוא מחובר למת, ובכהאי גוונא מטמא אפילו באהל, כדאיתא באהלות (פ"ג משנה ג' ד'), ואחד מדרכי אהל הוא שהמת מאהיל על האדם או הכלים. ואם כן אף המפץ יוכל להיטמא באויר כעין זה, אם נמצא באהל המת או שהמת מאהיל עליו, וטפי הוה ליה למימר עצם כשעורה, או שיער דנבלה או דשרץ, שאינם מטמאין באהל ומטמאין לכלי חרס מאוירו, והניח בצריך עיון. ובהגהות הגר"א (כאן אות א) מחק תיבות אלו בתוס'.

יג) תוס' ד"ה וקמייתי לה, בתוה"ד, וי"ל דהאי קל וחומר נמי מהני וכו'. רש"י בשבת (פד): ד"ה והא לית ליה פליג, דאף פשוטי כלי עץ אין להם טהרה במקוה, כיון דלא כתיבי בפרשת שרצים ובפרשת מדין. והתוס' (שם עמוד א') ד"ה מפץ כתבו, דאית להו טהרה, ונפקא לן מ"וכל כלי עץ תתחטאו", ורק בשל שיפה וגמי שאינם בכלל עץ, אין להם טהרה במקוה. והרמב"ם (פ"א מכלים ה"ג) כתב, שכל הגדל מן הארץ דינו כעץ, ולשיטתו, ביאר הקהילות יעקב (טהרות סימן ח'), דהא דאין להם טהרה במקוה אינו מצד שהוא גמי או קש, דהכל בכלל עץ, אלא משום דאין חבורן כמקשה אחת דהם ארוגין מחתיכות גדולות, ודמי להא דתנן בכלים (פרק כז משנה יב), דשלש על שלש שנמצא בו קשר טהור, דכיון שיש בו בליטות בטל ממנו שם כלי.

דף כו ע"א

א) גמ', ויהא ארם חייב בכופר מקל וחומר. הקשה בתוס' רבינו פרץ,

לאכול חוץ לזמנו כשר, ואפילו הכי שוחט על מנת לזרוק דמו חוץ לזמנו פסול, שלא לשמה דחמיר, דהא שוחט שלא לשמה פסול, אינו דין שאם שחט על מנת לזרוק דמו שלא לשמה דפסול. ופריך, "מה לחוץ לזמנו שכן כרת", היינו באכילתו, אף דאין מועלת לפסול הקרבן. והא דמשנינן "חומרא דהחמירה תורה שאני", היינו, דפירכא דחומרא שכתובה בתורה, אין נכון להכניס בקל וחומר.

ד) בא"ד, בסוה"ד, וי"ל כיון דגוף העבודה נדחית מפני קבורת מת מצוה וכו'. ביאר המהר"ם, דכיון דהכהן מחויב להניח העבודה ולעסוק בקבורת מת מצוה, אין סברא לומר שהעבודה תהא חמורה מקבורת מת מצוה בשום ענין. וכיון דאשכחן שהעבודה דוחה שבת בקום ועשה, קל וחומר שקבורת מת מצוה תדחה שבת בקום ועשה, ולכך לא שייך למפרך דיו. אבל הכא אין הקל וחומר בסגנון זה, אלא מצד חומרא דאשכחן בקרן שחייב ברשות הרבים חצי נזק, ושייך למפרך דיו.

ה) גמ', כי לית ליה דיו היכא דמפרך קל וחומר. ביאר הנמוקי יוסף (יא. מדפי הרי"ף ד"ה להיות כנדון), דאי אמרינן דיו, לא אהני קל וחומר כלום. והוסיף הצ"ח (סנהדרין נב: בהגה"ה), דאף דגם הקל וחומר אינו ייתור פסוק או דרשה מגופא דקרא, ולא שייך לומר דאי לא אהני קל וחומר הוא מיותר, מכל מקום אפשר שכך אנו מקובלים, שכל י"ג מדות נתנו לדרוש דוקא לדבר שלא ידעינן בלאו הכי, ולא מאי דפשיטא לן. והרש"ש ביאר, דכיון דהסברא נותנת דלא נימא דיו, אלא שחידש לנו הכתוב דאמרינן דיו, אין לך בו אלא חידושו דהוא דוקא במקום דאהני לך קל וחומר במקצת. מיהו כתב, דמדברי התוס' לעיל (יח:): ד"ה היכא נראה שלא כדבריו, שכתבו "ובכל צד שאנו יכולים לעקור קל וחומר ולקיים דיו יש לנו לקיים", ומשמע דמסברא יש לומר דיו ככל האפשר.

ו) גמ', וכי תימא למגע לא איצטריך קל וחומר דלא גרע מגברא טהור. בתוס' הגרע"א (כלים פ"א מ"ג אות ו'), הקשה דלשיטת הרמב"ם (פ"ה מאבות הטומאות ה"א), דשכבת זרע של טהור אינו מטמא אלא בכעדשה, ושל זב מטמא בכל שהוא, בעינן לקל וחומר למגע שיטמא בכל שהוא. והרש"ש (שם) תירץ, על פי דברי התוס' לעיל (יח:): ד"ה היכא, שכתבו דלדברי רבי טרפון אמרינן קל וחומר לענין נזק שלם, ודיו לענין מגופו, ולא אמרינן איפכא, דלא משנינן חצי נזק מכפי שהיה אלא דמוסיפין עליו עוד חצי נזק. והכא נמי עדיף טפי לומר דיו לענין שיטמא בכעדשה, וקל וחומר לענין שיטמא במשא, דהשתא לא משנינן טומאת מגע מכפי שהיתה אלא דמוסיפין טומאת משא, ומה שפסק הרמב"ם, דשכבת זרע דזב מטמא בכל שהוא, הוא משום דאי אפשר בלא צחצוחי זיבה.

דף כה ע"ב

ז) גמ', מפץ במת מניין. פירש רש"י בשבת (פד). ד"ה מפץ, דהיינו מפץ של קנים. ובתוס' (שם) ד"ה מפץ הקשו, דהא מבואר שם (עמוד ב') דאין לו טהרה במקוה, ואי מיירי במפץ של עץ הא יש לו טהרה במקוה ככל פשוטי כלי עץ כדמוכח בסוכה (טז). לכך פירשו, דמיירי במפץ של שיפה וגמי דאין לו שום טומאה אלא מדרבנן, לבד מטומאת מדרס.

ח) תוס' ד"ה מפץ במת וכו', הא דאמרינן בכל דוכתין כל המטמא מדרס מטמא טמא מת מהכא נפקא. ביאר הקהילות יעקב (טהרות סימן

דלצדדין קתני, דבכוונה השור בסקילה ובעלים פטור מכופר, ושלא בכוונה הבעלים משלמים כופר ואין השור בסקילה.

(ח) **מתני'**, אדם מועד לעולם בין שוגג בין מזיד וכו'. כתבו התוס' לקמן (כו: ד"ה ושמואל, דהא דמרבינ אונס כרצון גבי אדם המזיק, היינו דווקא במקום שאינו אונס גמור אבל באונס גמור פטור. והוכיחו מירושלמי (פ"ב ה"ח), דפטור הראשון שישן אם הזיק לפני שבא לישן אצלו, או שהניח אצלו כלים. והרמב"ן (בבא מציעא פב.) פליג, וכתב דלעולם אדם חייב אפילו באונס גמור, ואין להוכיח מהירושלמי, דהתם השני פשע במה שבא לישן אצלו ומשום פשיעה דניזק פטור בה, ועוד האריך שם לדחות ראיות התוס'. ועיין לקמן דף כו (אות יב) ולקמן דף כח (אות יח).

(ט) **מתני'**, בין שוגג בין מזיד בין ער בין ישן. הקשה התפארת ישראל (יכין אות מ"ד) מאי טעמא שינה התנא, שב"שוגג ומזיד" תנא בלשון "זו ואין צריך לומר זו", ו"בער וישן" נקט בלשון "לא זו אף זו". ותיריך לפי השיטות באות הקודמת, דישן דחייב, היינו דווקא שהיה מה שנשבר אצלו לפני שנשכב, לישן. ואם כן, ער, דבשוגג חייב אף שעשה כל מה שיוכל להמנע מהזיק, ואין צריך לומר ישן שהיה צריך לעיין סביבו לראות אם יש מה שהוא שם, כדי שלא ישבור אותו, שחייב.

דף כו ע"ב

(י) **גמ'**, היתה אבן מונחת לו בחיקו וכו' לענין נזיקין חייב. ביאר הנמוקי יוסף (יא: מדפי הרי"ף), דאף לדעת התוס' (המובא באות הקודמת), דהיכא דהוי אונס גמור מיפטר, הכא לאו אונס גמור הוא דקודם שעמד היה לו לחוש שמא הניח איזה דבר בחיקו ושכחו ושמא יפול.

(יא) **גמ'**, לענין שבת מלאכת מחשבת אסרה תורה. הקשה בחידושי הגרע"א, אמאי בעי לטעם דמלאכת מחשבת אסרה תורה דהוי פטור רק לענין שבת, תיפוק ליה משום דהוי מתעסק שהוא פטור כללי בכל האיטורים, וכדכתבו התוס' בשבת (עב: ד"ה נתכוין, דילפינן מקרא (ויקרא ד, כג) ד"אשר חטא בה" פרט למתעסק לכל האסורים. ותיריך, דמוכח מכאן דהא דממעטינן מתעסק בכל איטורין אינו אלא לענין פטור מקרבן, ולא דחשיב שלא נעשית העבירה כלל, דלעולם מקרי עבירה בשוגג, אבל מה דמעטינן מטעם "מלאכת מחשבת" לא הוי בכלל מלאכה, וחשיב דלא נעשית העבירה כלל.

(יב) **תוס' ד"ה לענין עבד וכו'**, תימה דבפ"ק דקדושין וכו'. והרשב"א תירץ, דשאני התם דאין מתכוין לעין כלל, ולא ראהו ולא ידעו, הלכך לא קרינן ביה כלל "ושיחתה", אבל כאן שראהו, היה לו להזהר בו. עוד תירץ בשם הראב"ד, דהתם לאו משום דאינו מתכוין לשחתה הוא, אלא משום דבעינן דהעינן ששיחתה תהיה רואה, יצא עובר במעי אמו שענינו כסמויות ומשחתות, דאינו רואה בהן כלל.

(יג) **גמ'**, ואמר רבה זרק כלי מראש הגג ובא אחר ושברו במקל פטור וכו'. ביאר רש"י לעיל (יז: ד"ה פטור, דפטור המשברו וחייב הזורק, משום דבתר מעיקרא אזלינן. והרמב"ן במלחמות (יא: מדפי הרי"ף) הקשה, מה ההוכחה דבתר מעיקרא אזלינן, הא אף אם בתר תבר מנא אזלינן מכל מקום השני פטור על שבירת הכלי, דכיון דסופו להישבר חשיב אין לו דמים, וכדאשכחן לקמן (כו: בורק תינוק מראש הגג ובא שור וקבלו בקרניו, דלמאן דאמר כופר דמי ניזק פטור דאין לו דמים, אף דלא שייך התם טעמא דמנא תבירא. לכך פירש, דלעולם בתר תבר

והלא הוא נהרג ו"קם ליה בדבריה מיניה". וכתב, דרש"י בד"ה ויהא אדם פירש, דמייירי היכא דלא אתרו ביה דאינו בר קטלא, והקשה עליו, הא בשוגג נמי מיפטר, מדתנא דבי חזקיה דמקיש שוגג למזיד (לקמן לה.). ותיריך, דאי אפשר למיפטר מדינא דקם ליה בדבריה מיניה אלא ממון שעם המיתה, כגון דמי ולדות, אבל מדמי ההרוג עצמו לא מיפטר. והפני יהושע תירץ, דכיון דכופרא כפרה, אין לפטרו מדין קים ליה בדבריה מיניה, וכדכתבו התוס' בכתובות (ל: ד"ה זר, דבכפרה לא שייך קים ליה בדבריה מיניה, אלא דאם היה בהתראה או בשוגג, כבר יש לו כפרה אחרת במיתה או גלות. אבל היכא דלא אתרו ביה, דלית ליה כפרה אחרת, לא. והרשב"א כתב, דאייירינן דהרג בשוגג, ואולינן כמאן דפליג אתנא דבי חזקיה.

(ב) **גמ'**, רגל שדרסה על גבי תינוק בחצר הניזק מהו שתשלם כופר. כתב התוס' רבינו פרץ, דאף למסקנא דאיכא כופר ברגל, מכל מקום אין השור בסקילה, דלהכי אהניא הך סברא "דשאני קרן דכוונתו להזיק". אבל לענין כופר שעל הבעלים, אין לחלק בין קרן מועדת לרגל, דבכל שדרכו בכך דיבר הכתוב דמשלמי כופר. וכן כתבו התוס' לקמן (מד.) ד"ה הכא. וכתבו עוד, דאפילו למאן דאמר לקמן (מג:), "דכל שאין השור בסקילה אין בעלים משלם כופר", הכא שאני, דילפינן רגל בכוונה מקרן בכוונה.

(ג) **תוס' ד"ה רגל שדרסה וכו'**. הוא הדין בשן וכו'. כתב התוס' רבינו פרץ, דהא דלא נקט שן, משום דאין רגילות שיהא הנאה להזיקה בהריגת אדם בכונה, אבל ברגל היוזקה מצוי לדרוס על גבי תינוק.

(ד) **גמ'**, קרן כיון דעבד תרי ותלתא זימני אורחיה הוא וכו' הכא נמי לא שנא. כתב בחידושי הראב"ד (לקמן מד:), דאף בשן ורגל אינו חייב כופר עד אחר ג' פעמים, שלא חייבתו תורה בכופר עד אחר שהועד בבעלים ג' פעמים. וכן כתב הרשב"א (לקמן מה:), דכיון דכתיב "והועד בבעליו" בעינן שיועד ג' פעמים, והוסיף, דכן משמע בסוגיין דקאמר "כיון דעבד תרי ותלתא זימני וכו'". אבל התוס' לקמן (מד.) ד"ה הכא, וכן התוס' לעיל (ו: ד"ה שור רעהו כתבו, דלא בעינן ג' פעמים ברגל כיון דהוא מועד מתחילתו.

(ה) **גמ'**, שם. דקדק הנחלת דוד, דמלישאנא "תרי ותלתא זימני" משמע, דלרבי (ביבמות סד:) סגי בתרי זימני, ורק לרבן שמעון בן גמליאל בעינן ג' זימני, ודלא כמו שכתבו התוס' לעיל (כג: ד"ה איזהו מועד, ועיין שם שהקשה על דבריהם.

(ו) **תוס' ד"ה או דלמא קרן כוונתו להזיק**, תימה מאי מספקא ליה פשיטא דקרן חמירא וכו'. תירץ השיטה מקובצת בשם הרא"ש, דמספקא להש"ס בקרא "והועד בבעליו וכו' אם כופר יושת עליו", אי קאי על כל נזקי שור דכולהו דמו לקרן במה שהרגו, ולא דוקא בנזקי קרן. או דלמא, כיון דלא דמו לגמרי דהא קרן כוונתו להזיק, איכא למימר דקרא קאי אקרן בלבד ולא על כל מילי דשור.

(ז) **גמ'**, השור בסקילה ובעלים בין תם בין מועד משלם כופר. תמה בתוס' רבינו פרץ, כיון דאף בתם השור בסקילה היאך בעלים משלמים כופר, הא מודה רבי טרפון דמשונה קרן בחצר הניזק דמגופו משלם, והכא, כיון שהוא נסקל לימא הביאהו לבית דין ואשלם לך, וכדאמרו לקמן (מא:). ותיריך, דהא דלעיל משלם מגופו, היינו משום דאמרינן דיו במקום דלא מיפריך קל וחומר, אבל הכא דאי אמרינן דמגופו משלם מיפריך קל וחומר, לא אמרינן ליה, ומשלם מן העליה. עוד תירץ,

אדרבי יהודה בן בתירא האחרון פטור באדם וכל שכן על שורו. והקשה החזון איש (סימן ב' אות טו), דלפי זה אפילו לרבנן דרבי ישמעאל דאמרי דמי ניוק, אמאי חייב, הא מבואר בסנהדרין (עח). דכמיתת בעלים כך מיתת השור, ואילו הרג הבעלים בכהאי גוונא מיפטר, ומבואר לקמן (מג). דכל שאין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר. ותיירך, דנראה, דלשיטת הר"ח מייירי בשור שקבלו בקרניו דרך הלוכו שלא בכוונת נגיחה והוי כופר דרגל, ומבואר ברש"י לקמן (מח:): ד"ה דחזא ירוקא, דבכופר דרגל אף שאין השור בסקילה בעלים משלמים כופר. ואף דלענין מיתה פטרי רבנן דלא מקרי "כל נפש", מכל מקום לענין כופר חשיב כהמית גוסס בידי שמים דמבואר בסנהדרין (שם) דחייב.

ג) גמ', נפל מראש הגג ברוח שאינה מצויה והזיק ובייש חייב על הנזק. כתב הרמב"ן (בבא מציעא פב:), דרוח שאינה מצויה משמע אפילו כאותה של אליהו, והוכיח מהכא דאדם המזיק חייב אפילו באונס גמור. אבל התוס' לקמן (כו:): ד"ה ושמואל פליגי, דלעולם אין אדם חייב באונס גמור, והכא מייירי בשהיה קצת פשיעה. וכן ביאר בשיטה מקובצת, דאף על גב דאונס הוא, מכל מקום היה לו לשמור עצמו שלא לעלות. ועיין לעיל כו. אות ח.

ד) גמ', על בגדו ונשרף חייב. ביאר רש"י בד"ה חייב, דהא דלא סילקה, משום דסבר אתבעינא ליה בדינא ויפרע לי. ובאבן האזל (פ"ז מנוק"מ ה-ט) הקשה מהכא אתוס' דלעיל (י:): ד"ה לא נצרכה שכתבו, דהא דאמרינן דפחת נבילה דניוק, ולא אמרינן כיחשה כשעת העמדה בדין, דקרנא דתורא קבירא ביה וכדלקמן (לד.). דהתם שאני, משום דלא מתה ויש לו להמתין שתרפא, אבל הכא מיד היה לו למכרה. ומבואר מדבריהם, דכל שהניוק יכל להציל ולא הציל, פטור המזיק. וקשה מהכא, דמשמע דאף שיכול היה הניוק להציל אין מחוייב דמצי למימר אתבעינא ליה בדינא. ותיירך, דיש לחלק, דהכא מייירי באדם המזיק דחייב אפילו באונס, ומשום הכי אף דביד הניוק להציל, חייב. אבל התם דמייירי בשורו שהזיק, דאינו חייב אלא אם כן פשע, היכא דביד הניוק להציל ממונו תו לא מיקרי פשיעה ופטור. ועיין קהילות יעקב (סימן י"ג) מה שהקשה על דבריו, ותיירך באופן אחר.

ה) גמ', קרע את כסותי שבור את כדי חייב על מנת לפטור פטור. בגמרא לקמן (צג). מוקי לה בשבא לידו בתורת שמירה, אבל לא בא לידו בתורת שמירה אפילו לא אמר לו על מנת לפטור פטור. וביאר הקצות החושן (סימן רמו סק"א), דבלא אתי לידה בתורת שמירה ואמר לו קרע כסותי, אין צריך לטעם דהבעלים מוחלים על הנזק, אלא דכיון דברשות בעלים עבד, ממילא פטור, דלא חייבה תורה בנזק אלא היכא דעביד מדעתא דנפשיה. אבל באתי לידה בתורת שמירה, אף דאמר קרע כסותי כיון דכבר נתחייב, אין המעשה משתנה בחילוף דברים. וכמו שכתב המרדכי (פרק החובל סימן ק'), במי שהיה בידו מלוה, ואחר זמן אמר לו יהא בידך למחצית שכר, דאינו משתנה בחילוף דברים. ורק אם אמר להדיא "זהפטר" מיפטר מתורת מחילת הבעלים.

ו) גמ', הניח גחלת על לב עבדו מהו כגופו דמי. ביארו התוס' ד"ה הניח, דמייירי בעבד כפות, וכתב הרשב"א דלפירושה הספק היה בין לחיוב מיתה, בין לחיוב נזיקין, דאף במיתה יש להסתפק אם האדון חס על עבדו כעל גופו להסיר הגחלת מעליו כדי שלא ישרף, אי לא.

מנא אזלינן, ומדאמר רבה דהשני פטור ולא אמר דהראשון חייב, משמע, דהראשון נמי פטור משום דבתר בסוף אזלינן ולבסוף נשבר על ידי השני, ומכל מקום השני פטור כיון דבלאו הכי היה סופו להישבר ואין לו דמים.

יד) גמ', מאי טעמא מנא תבירא תבר. הקשה האמרי משה (סימן לא אות ו' ז'), אמאי הוצרכו לטעמא דמנא תבירא תבר, תיפוק ליה דהוי הכלי אבוד ממנו ומכל אדם, וכדאיתא בבבא מציעא (כב:). ותיירך, דכיון דהמזיק הראשון חייב, הכלי עדיין שוה כדי לתבוע נזיקין, וכן כתב החזון איש (סימן יא סק"ט).

טו) רש"י ד"ה זרק, בעל הכלי כלי מראש הגג. ביאר הרא"ש (סימן טז), דהא דהוצרך רש"י לפרש דמייירי בבעל הכלי. משום, דהוקשה לו אמאי לא פירש הש"ס דינו של הזורק אי חייב, ולכך פירש דהבעלים זרקו. והקשה, אם כן פשיטא דפטור השובר דהוי אבידה מדעת, וכאילו הפקירו בעליו. לכך פירש, דמייירי בזרקו אחר, וכיון דפירש טעמא משום דמנא תבירא תבר, ממילא ידענא דהזורק חייב, כיון דבדאי היה עומד לישבר. והמחנה אפרים (הלכות זכייה מהפקר סימן ו') והנחלת דוד תירצו, דרש"י סבר כשיטת הרמב"ם (פי"א מאבידה הי"א), דאבידה מדעת אינה הפקר, והרא"ש אויל בשיטת הטור (חושן משפט רסא), דפליג על הרמב"ם וסובר דאבידה מדעת הוי הפקר. והנתיבות המשפט (סימן רס"א) תירך, דהכא מייירי במקום שיש מצילין ולכך אין הבעלים מתייאש, דהא יש מצוה על האחרים להציל.

טז) תוס' ד"ה קדם וסילקו, פירש רב אלפס וכו' ולר"י נראה דהא גרמא בנזיקין הוא וכו'. ביאר הרא"ש (סימן טז), דכל שאינו עושה מעשה בגוף דבר הניזק אין זה אלא גרמא, וכן כתב הרשב"א. והמאירי ביאר, דכל שאינו עושה מעשה המפסיד אלא שמסלק את המציל הוה ליה גרמא. אבל הנמוקי יוסף (יא: מדפי הרי"ף) כתב, דהסכימו המפרשים לפסק הרי"ף שכתב, דלית הלכתא בהא כרבה, דהא קיימא לן כמאן דדאין דינא דגרמי, וכיון דפרי היזיקא דינא דגרמי הוא. ועיין ברא"ש לקמן (פרק ט סימן י"ג), שהאר"ק לבאר ההבדל בין גרמא לגרמי.

דף כז ע"א

א) גמ', בא שור וקבלו בקרניו פלוגתא וכו'. כתב הרש"ש, דנראה, דהא דחייב לדעת רבי ישמעאל, היינו דווקא אליבא דרבי יהודה בן בתירא, דבהכוחו י' בני אדם זה אחר זה האחרון חייב. אבל לרבנן דאמרי כולן פטורין, הוא הדין דשור פטור מן הכופר, אפילו למאן דאמר דמי מזיק. דהא בסנהדרין (עח). ביאר רבא, דטעמייהו דרבנן דפטרי לאחרון משום דמי להורג טריפה, והכא דהשוותה הגמ' הא דזרק תינוק לדינא דהכוחו י' בני אדם, משמע בעל כרחך, דמשעת זריקה חשיב כטריפה, ושור שהרג טריפה פטור מסקילה. וכעין זה כתב בשיטה מקובצת בשם הר"ש, ועיין באות הבאה.

ב) רש"י ד"ה פלוגתא דר' ישמעאל ורבנן, לענין וכו' אבל לרבנן דשיימינן בדניוק האי לא הוה ליה דמים ופטור. אבל בפירוש רבינו חננאל פירש איפכא, דלרבנן דאמרי דמי ניוק, חייב בעל השור בכופר שהרי שורו הרג, אבל לרבי ישמעאל דאמר דמי מזיק, פירושו, דהמזיק חייב מיתה מפני שלא שמר שורו וכאילו הרג בעצמו, ורחמנא חס עליה לשלם כופר כיון דלא עביד מעשה בידיים, אבל הכא אפילו הרג בידיים, בכי האי גוונא לא היה מתחייב דהא לרבנן (דלעיל) דפליגי

יא) בא"ד, וי"ל דהתם גבי דיינים שאני דחשיב המיעוט דידהו כמי שאינו. ביאר בקונטרס הספיקות (כלל ו אות ב') בשם המהר"ם בן חביב, דכיון דבעינן לקיים "אחרי רבים להטות" צריכים מיעוט הדיינים לבטל דעתם מפני הרוב, ואסורים להורות כדעתם כדמצינו לגבי זקן ממרא, ומה שאין כן בשאר רוב לא בטל המיעוט מפני הרוב. והקשה על דבריו, דמדיליף בחולין (יא.), מרוב דיינים לכל התורה דאולינן בתר רובא, מוכח, דאף בדיינים אין המיעוט בטל ברוב, ומה דמצינו גבי זקן ממרא שאסור להורות כדעתו, שמא היינו דווקא בבית דין הגדול של ע"א, אבל בשאר בתי דינים לעולם יכול להורות כדעתו. לכך ביאר באופן אחר, דליכא למילף לדייני ממונות מדייני נפשות, דבממונות איכא מוחזק כנגד הרוב, מה שאין כן בנפשות, אלא דקשיא להו הא לגבי רוב דדיינים ילפינן בקל וחומר מדייני נפשות, ולזה תירצו דשאני רוב דדיינים דלא שייך חזקת מריה, דהבית דין מפקי מיניה. ועוד עיין בחירושי הגר"ח על הש"ס (סטנסיל רכט), מה שביאר בכוונת התוס'.

יב) תוס' ד"ה ושמואל וכו', בתוה"ד, דאונס גמור לא רבי רחמנא וכו'. הרמב"ן (בבא מציעא פב), הובא לעיל דף כו אות ח) פליג על תוס' עיין שם.

יג) גמ', רב נחמן אמר עביד איניש דינא לנפשיה. כתב הרא"ש (סימן ג'), דהיינו דווקא ליטול את שלו מידו, אבל למשכנו בשביל חוב שחייב לו לית ליה רשות. וכן כתב בשו"ת הריב"ש (סימן שצו). אמנם כתב, דאם עבר ומשכנו אין מוציאין מידו. ועוד כתב, דלעכב פקדון שיש ללוה בידו שרי.

יד) גמ', שם. כתבו הרא"ש (סימן ג'), והנמוקי יוסף (יב: מדפי הרי"ף), דהיינו דווקא היכא דיכול לברר שבדין היה יכול להוציא מידו, אבל אם אינו יכול לברר, לאו כל כמיניה לומר שלי הוא ולהציל ממוני עשיתי. מיהו כתב הסמ"ע (חור"מ סימן ד' סק"ב), דהיינו דוקא כשבא להוציא בעדים, אבל בלא עדים יכול לתפוס ממון חברו, ויהיה נאמן לטעון טענתו במיגו דאי בעי אמר לא תפסתי ושלי הם.

טו) גמ', אמרי בי רב וכו' בממלא רה"ר כולה חביות. כתב הנחלת דוד, דעל כרחין מאי דפטר רב בנתקל בהאי גוונא, לא היה משום דינא ד"עביד איניש דינא לנפשיה". דאם כן, היאך הקשתה הגמ' לקמן (כח). לר' יהודה דאית ליה דלא עביד וכו', מדיוקא דמתניתין, דובא אחר ונתקל טעמא דנתקל הא שבר פטור וכו'. והיינו אליבא דאוקימתא דרב, כמו שכתבו רש"י ותוס' (שם). ואי ליכא לאוקימתא דרב אלא אי אמרינן "עביד איניש דינא לנפשיה", היאך הוי ניחא ליה להמקשה עיקר אוקימתא דרב, שהיה צריך להקשות מדיוקא דמתניתין. אלא על כרחין טעמא דפטור לאוקימתא דרב, משום דבממלא שוב אי אפשר לו לעיוני ומיזל, ואף דוודאי שהוא נראה לעינים טפי, מכל מקום כיון דכל הדרך מלאה בכדים אי אפשר לו לזוהר שלא יתקל וישבר, וכדאיתא לעיל (יט.) גבי היתה מהלכת במקום שאי אפשר לה, אלא אם כן מנתות.

טז) גמ', כי פליגי היכא דליכא פסידא וכו' ליזיל קמיה דיינא. הקשה בקובץ ביאורים (אות יג), אמאי אינו רשאי להכותו כדי להפרישו מאיסור גזל, וכמבואר להלן בהמשך הסוגיא דעבד שמסר לו רבו שפחה וכלו לו ימיו, דשרי להכותו כדי להפריש מאיסור. ותיריך, דכיון דאפשר להצילו מאיסור על ידי שימחול הגזילה אסור להכותו. עוד כתב, דלפי מה שכתב הקצות החושן (סימן לד סק"א), דליכא איסור

והנמוקי יוסף (יב. מדפי הרי"ף) כתב, דאי מיירי בעבד כפות ודאי לאו לענין מיתה בעי ליה, דפשיטא דההורג עבד חייב אף על פי שהאדון יכול לסלקה, אלא לענין נזיקין בעי לה, וכגון שהאדון לפניו ויכול לסלקה. ואי בעבד שאינו כפות מיירי פשיטא דלענין מיתה פטור, שהעבד עצמו היה לו לסלקה, אלא לענין נזיקין בעי לה ואפילו אין רבו בפניו, מי אמרינן כיון שהעבד יכול לסלקה לאו גיריה דמויק נינהו, או דלמא דמי למויק בגדו של האדון שהוא ממונו וחייב לשלם. ועיין במה שביאר בחירושי רבי שמעון שקאפ (סימן כה).

פרק המניח את הכד

ז) גמ', פתח בכד וסיים בחבית ותנן נמי וכו' ותנן נמי וכו'. הקשה הרשב"א, למה הוצרך לג' משניות לאשמעינן האי דינא. ותיריך, דמתניתין עצמה לאו לאשמעינן דינא אתיא, אלא תנא כי אורחיה תני להו, משום דהיינו כד היינו חבית, והש"ס דקאמר "למאי נפקא מינא" אדיוקא דגמ' דקא דייק עלה קא מהדר, מאי נפקא מינה מהאי דיוקא. והוסיף, דכן משמע מלשון רבינו חננאל, שביאר "למאי נפקא מינה, כלומר, מה צורך לדקדק בזה".

ח) תוס' ד"ה המניח ואיכא נמי, בתוה"ד, ולספרים דגרסי בפרק הפרה ואי ליתניהו להני זוזי וכו'. ביאר המהר"ם, דלהאי גירסא משמע, דאי ליתניהו להני זוזי ממש, אפילו אית ליה זוזי אחריני, מצי אמר ליה שקול כדא בזוהר, ואם כן איך יתיישב הכא. דבשלמא להאי גירסא שהתנה ליתן לו חביתא, וכבר נתן מעות למוכר, והמוכר אמר לא מכרתי לך אלא כדא דיכול ליתן לו כדא אתי שפיר, דכיון דמיירי שדמי המקח עדיין ביד המוכר לא מצי אמר ליה שקול כדא בזוהר. אבל לאידך גיסא, אם התנה ליתן כדא והקנה לו בסודר ונתחייב הלוקח דמים, דיכול לומר, לא אתן לך הדמים אם לא תתן לי חבית, דקרי ליה לחביתא כדא, קשה, הא אין מעות הלוקח מיוחדין למוכר, ובלאו הכי יכול לומר שקול כך בזוהר, שהרי אינם דמי המקח עצמו. לכך פירשו התוס', דבעי לאוקמי שהקנה הלוקח מעות מיוחדין למוכר אגב קרקע, דמעות נקנין באגב ולא בסודר דאין מטבע נעשה חליפין.

דף כז ע"ב

ט) גמ', דאין הולכין בממון אחר הרוב. כתב השב שמעתתא (ש"ב פ"ד), דודאי היכא דליכא ריעותא ואין מקום להסתפק לא נחתין לספיקא, וכגון טבח שלקח בהמה ונאבדה ותובע המוכר הדמים, ודאי לא מצי הלוקח לטעון שמא טריפה היתה והיה מקחי טעות ואין הולכין בממון אחר הרוב. דכיון דליכא מקום להסתפק ודאי לא נחתין לספיקא, ורק במקום שהספק לפנינו, כגון שנמצאת מחט בריאה, ומספקא לן אי בשעה שנטרפה היתה עדיין ברשות המוכר, או דנכנסה ברשות הלוקח, בהא אמרינן דאין הולכין בממון אחר הרוב.

י) תוס' ד"ה קמ"ל דאין וכו', תימה וכו' ליתי בק"ו מדייני נפשות וכו'. התוס' בסנהדרין (ג): ד"ה דיני ממונות תירצו, דרובא לרדיא, נוכן רובא דקרו חביתא], הוי רוב גרוע ולא דמי לרוב דדיינין, ומשום הכי לא סמכינן עליה בדייני ממונות. וביאר השב שמעתתא (ש"ד פ"ו), דכיון דרוב זה אינו רוב בטבע אלא דתלוי בדעת בני אדם, ואיכא דקרי הכי, לא דמי לרוב דדיינים ולשאר רובא דליתא קמן.

שכתב דאם נתכוין לשברן חייב, היינו בכוננת שבירה סתם ולא לצורך כניסה ויציאה.

(ד) גמ', **תא שמע מניין לנרצע וכו'.** הר"ח ביאר דהקושיא על ר' יהודה וכמשמעות הגמ' בתירוך. אמנם הלחם משנה (פ"ג מעבדים ה"ה), ביאר, דדעת הרמב"ם דהקושיא נמי אר' נחמן. דהקשה על הרמב"ם (שם) לפי מסקנת הגמ' דידן, ולפי מה שפסק בפ"ב מסנהדרין ה"ב כרב נחמן דעביד דינא איניש דינא לנפשיה. מדוע כתב טעמא דרבו פטור אם חבל בו משום דנאסר בשפחה, הא בלאו הכי נמי פטור, משום דעביד איניש דינא לנפשיה. ועל כן תירץ, דהרמב"ם מפרש דפריך אפילו לרב נחמן, דאיהו נמי לא קאמר דעביד איניש וכו', אלא היכא שחבירו עושה לו הפסד. דהכי דייק ואמר "לנפשיה" דהיינו לצורכו, כדי שלא יעשה לו הפסד. אבל בדבר דאין לו הפסד, כבנרצע שאינו רוצה לצאת, אדרבא, הוא מרויח שרוצה לעובדו עוד, אפילו רב נחמן מודה דאינו יכול להכותו, אף שיכול להוציאו בעל כרחו. ותירצו דבא לו הפסד כגון שהוא עבדא גנבא, או משום דהוי מילתא דאיסורא, שנאסר בשפחה ומשום הכי עביד איניש דינייה. ועיין במשנה למלך שם.

(ה) גמ' מניין לנרצע וכו' ת"ל לא תקחו כופר לשוב וכו'. המשנה למלך (פ"ג מעבדים ה"ג) תמה מגמ' דילן, על השיטות דסברי דשפחה כנענית מותרת לישראל מן התורה. דאם כן, היאך יכול היה ר' נחמן בר יצחק לאוקמא לברייתא דפטרה לרב המכה לעבד משום דכפאו מאיסור שפחה כנענית, הא שפחה מותרת מדין תורה והקרא לא יכול למעטה. ועיין שם מה שתירץ בדוחק. [אמנם לכאורה יש ליישב, דאי נעיין בקרא **דבמודבר (לה לב) נחזי**, דאזיל לענין לקיחת כפר מרוצח הנס לעיר מקלט. ואם כן משמעות הא דיליף הכא היינו אסמכתא בעלמא. ולכאורה מוכח כן מעצם דברי הגמ', דקשיא לר' יהודה והוכחה לר' נחמן (עיין באות הקודמת) נימא דאדרבא תיקשי לר' נחמן דלדידיה מאי טעמא בעינן לקרא, הא עביד איניש דינא לנפשיה.]

(ו) גמ', **בעבד שמסר לו רבו שפחה כנענית וכו' והשתא איסורא.** כתב הקצות החושן (סימן ג' סק"א), דאין דין כפיייה על המצוות אלא בבית דין מומחין, אבל יחיד אינו מחויב לכפות חבירו לקיים מצוה. והקשה **בנתיבות המשפט** (שם סק"א), הא בסוגיין מבואר, דשרי לאדון להכות עבדו כדי להפרישו מאיסור. ותירץ **במשו"ב נתיבות**, דדוקא להפרישו מאיסור מחוייב אף ביחיד, אבל לכופו לקיים מצות אין החיוב אלא על בית דין. **ובאמרי בינה** (דיני דיינים סימן ט') כתב, דאין להוכיח מסוגיין, דשאני הכא דרבו גרם לו במה שמסר לו שפחה כנענית ועושה האיסור בביתו וברשותו, ומשום הכי צריך לכופו, אבל בעלמא אפשר דליכא חיובא על היחיד.

(ז) גמ' אמאי זה וזה פאה וכו'. ביאר בתוס' רבינו פרץ, דכיון שאין העניים סבורים כבעל הבית שסבר שאם יקחו מהצד השני יוכל לחזור ולזכות במה שהפריש נוכחו שכתבו התוס' ד"ה (אי הכי) אמאי. אלא שרצה לתת להם את שתי הפאות, ועל כן אין כאן גזל גמור. וחזינן דאין לבעל הבית לעשות דינא לנפשיה.

(ח) תוס' ד"ה אי הכי אמאי זה וזה פאה, בתוה"ד, סתמא דמילתא היה בדעתו שאם יטלו מצד אחר שיחזור ויזכה בה. הקשה התורת זרעים (פאה פ"א מ"א), דלפי זה אמאי פטורה מן המעשר, הא נתברר שזו לא היתה פאה מעולם. ותירץ, דכיון דלשיטת התוס' לקמן ד"ה זה וזה, פאה פטורה ממעשר אינו מדין הפקר, אלא מהספרי (מעשרות פ"א

"לא תגזול" אלא בשעת לקיחת החפץ מיד הנגזל, אבל במה שמעכב החפץ בידו לא. ניחא, דאיסורא דעבד עבד, ותו ולא שייך ביה לאפרושי מאיסורא. ובחידושי הגרש"ר (בבא בתרא סימן י' אות ז'), דקדק מדברי רש"י לקמן (כח). ד"ה איסורא, שכתב, ורשאי להלקותו ולהפרישו דהאי דינא לאו לנפשיה הוא, ומשמע, דלנפשיה, אינו רשאי להלקותו אף כדי לאפרושי מאיסורא. וביאר, דכשהבעל דין עצמו כופה חבירו, איכא שם דין.

(יז) גמ', **שמא תראה עליו כגנב.** כתב התורת חיים, דבדליכא פסידא איירי, דכיון דליכא פסידא אם ימתין ויתבענו תחילה, נראה עליו כגנב כשנכנס שלא ברשות, אבל היכא דאיכא פסידא אם ימתין אין נראה עליו כגנב, דצריך ליכנס שלא ברשות כדי להציל את שלו. והקשה על התוס' ד"ה אלא, דכתבו בדליכא פסידא איירי, מדאסר ליכנס שלא ברשות, דהא בן בג בג לאו איסורא קאמר אלא עצה טובה קא משמע לן.

דף כח ע"א

(א) גמ', **שור שעלה על גבי חבירו להרגו וכו'.** כתב הרמב"ם (פ"ו מחובל ומוזיק ה"ו), דמייירי דווקא ברשות המזיק דהיינו בעל התחתון. וביאר המגיד משנה (שם), דכוונתו דאם ארע הדבר ברשות העליון חייב. והקשה הדרישה (חו"מ שפג), דסברא רעועה היא זו, שהניזק רואה שורו ניזוק ולא יהא לו רשות להצילו במאי דאפשר. וכתב, דנראה, דלכך השמיט הטור (שם), ולא כתב דמייירי דוקא ברשות בעל השור התחתון, משום דאפילו ברשות העליון שרי, דעביד איניש דינא לנפשיה. אבל החזון איש (בבא קמא סימן ד' אות ג') כתב, דאין חולק בזה על הרמב"ם, וטעמו, דכיון דאם הזיק השור העליון לתחתון ברשות העליון פטור אפילו בנכנס ברשות, דהא לא קביל עליה נטירותא, תו ליכא על העליון דין רודף ואין רשאי בעל התחתון להרגו כדי להציל שורו.

(ב) גמ', **תא שמע הממלא חצר חבירו כדי יין וכו' משבר ויוצא משבר ונכנס.** הקשו המהרש"א והמהר"ם, דלקמן בסמוך, מבואר דבממלא כל רשות הרבים בחביות מיקרי מקום פסידא, וכדכתב רש"י בד"ה הא שברה, ואפילו לדעת תוס' ד"ה טעמא, דפליגי דבממלא רשות הרבים לא חשיב מקום פסידא היינו משום דהתם יכול להקיף ולילך מצד אחר, אבל בחצר מודו דחשיב פסידא. ותירצו, דבאמת אין הפירכא ממשבר ויוצא דאין יכול להקיף בחצירו ומוכרח לשבר כדי לצאת, אלא ממשבר ונכנס, דכיון דליכא פסידא למה לו להיכנס ולשברן, ליזל לבית דין לתבעו, ומשני דמשבר ונכנס להביא זכויותיו, ולעולם איכא פסידא אם לא יכנס.

(ג) גמ', שם. כתב הרמב"ם (פ"ו מחובל ומוזיק ה"ה), דאם נתכוין בעל החצר לשברן אפילו הכניס שלא ברשות חייב על שבירתן, ובשברן שלא בכונה אלא דרך הילוכו אפילו הכניס ברשות פטור בעל החצר. וביאר המגיד משנה, דאזיל לשיטתו (שם) בהלכה הקודמת, דאדם המזיק ברשותו שלא בכונה פטור. ותמה החזון איש (בבא קמא סימן ד סק"ג), דלדבריהם קשה, מה הוכיחו בסוגיין מהאי דינא דעביד איניש דינא לנפשיה, הא שאני הכא דהוי מוזיק ברשותו שלא בכונה. לכך ביאר, דסובר הרמב"ם, דמייירי שנתן לו רשות להכניס, ולא נתן רשות למלא כל החצר, ומיפטר מטעם דעביד איניש דינא לנפשיה, ומה

קאמר.

טו תוס' ד"ה הני מילי היכא דאפקרינהו, בסוה"ד, אבל הפקיר רשותו ובורו דחפר בהיתר וגם השתא דהפקיר לאו בעל הבור הוא לא מיחייב. וכו'. ביאר האמרי משה (סימן כט אות יג), דשיטת רש"י, דבהפקיר רשותו ובורו מתחייב משום מעשה ההפקר, דעל ידי שהפקירו עביד בור ברשות הרבים ופשיעה היא, [ועיין להלן כט. אות ג' מה שביאר בפלוגתת רש"י ותוס']. והפני יהושע ביאר, דרש"י אזיל לשיטתו לקמן (מט:): **ד"ה כולי עלמא,** דכל טעם הפטור לרבי ישמעאל בהפקיר רשותו ולא בורו, הוי משום דקאמר "כי אפקרנא לך רשותי לאו לחיובי אנא בהזיק אפקרתיה", ולרב דפליג עליה דאין יכול לטעון כן, יתחייב אפילו הפקיר רשותו ובורו. ועיין בנחלת דוד שהאריך בדברי הפני יהושע.

טז תוס' ד"ה ונשוף באבן, דווקא נקיש ונשוף באבן וכו'. ביאר בתוס' רבינו פרץ, דאף דרב סבר לקמן (נ:): בור שחייבה עליו תורה להבלו ולא לחבטו, היינו משום דחבטת קרקע עולם הזיקתו ולא הבור, אבל אבנו סכינא ומשאו הבור עצמו עושה החבטה ולא קרקע עולם, ודמי להא דאמרין לקמן (נג:), מודה רב בבור ברשותו דאמרין ליה חבטה דידך היא.

יז בא"ד, ואפילו שמואל מודה הכא דפטור וכו'. אבל התוס' לקמן (נ:): **ד"ה ולשמואל,** כתבו בחד תירוצא, דלשמואל חייב אף בנחבט בקרקע, ולא דמי לנתקל בבור ונפל אחורי הבור, דהתם פטור משום דאין הנפילה מחמת הבור אלא מחמת הכרייה. וכן כתב הרשב"א.

יח גמ', אפילו נתקל בקרקע ונישוף באבן חייב וכו'. הקשה הרשב"א, למאן דאמר לקמן (כט). נתקל פושע הוא, אמאי יתחייב כשנתקל בקרקע ונישוף באבן, הרי ניוזק בפשיעתו. וכתב, דנראה להזכיר מאן, דאפילו למאן דאמר נתקל פושע, אינו פושע גמור אלא דלא חשיב אונס, ולעולם לא הוי כפשיעה שמתחייב עליה שומר חנם.

יט תוס' ד"ה אמר רבה במתכוין וכו', בתוה"ד, וא"ת והא רבי יהודה וכו' דנתקל לאו פושע הוא. ותירץ הריב"א בשיטה מקובצת, דיש לחלק בין דין שומר לדין אדם המזיק, דכיון ששומר מוטל עליו להתעסק בדבר, ולהעביר החבית לצורך שמירתה, מיפטר, והיינו משום דנתקל לא חשיב פושע גמור, ודוקא לענין אדם המזיק דחייב טפי משומר, חשיב פושע, וחייב.

כ גמ', אנוס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר. כתב הרשב"א, דאיכא למידק האי נפשרה למאי דמי, אי לנוק הבא מכח אדם הואיל ודרך הילוכו מזיק בשברים שנפשרו על כתפו, מאי קאמר אנוס הוא, הא מרבינן לעיל (כו:): בנוקי אדם לחייב על אנוס כרצון. ואי נימא דחשיב כאנוס גמור דפטור אף בנוקי אדם, אם כן מאי מייתי עליה מקננים שהעלם לגג, דהתם שאני דאף דלא חשיב אנוס גמור מיפטר בהו משום דהו נוקי ממונו, ואם כן מאי פריך לרבי מאיר, דילמא דווקא בנוקי אדם מחייב דלא מחשיב ליה כאנוס גמור. ותירץ, דלעולם חשיב כנוקי ממונו, והא דמייתי עליה מקרא ד"ולנערה וכו'" אף דהתם מיירי באדם, מכל מקום יליף מינה לכל אנוסין דמיפטר בהן. וכעין זה כתב הרמב"ן (במלחמות, יג. מדפי הרי"ף), דכל שנתקל אין לזה דין אדם המזיק, אלא מדין אשו הוא דמחייב. ועיין באות הבאה.

כא גמ', שם. הקשה הקהילות יעקב (סימן כד), לשיטת הרמב"ן (בבא

מ"א), דדריש מדכתיב "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך" יצא זה שידך וידו שוין. הלכך יש לומר דכיון דמתחילה היה רשות ביד עניים ללקוט קרינין ביה "ידך וידו שוין בה".

ט תוס' ד"ה זה וזה פאה, בתוה"ד, ופאה דמיפטרא מן המעשר לא מטעם הפקר וכו'. אבל ברש"י ד"ה לפטרו, ורש"י ד"ה פטור מבואר, דפאה פטורה ממעשר מטעם הפקר. ועיין באות הבאה.

י בתוה"ד, אין הפקר עד שיפקיר אף וכו'. כתב הקובץ שיעורים (חלק ב' סימן יד אות טז), דאינה ראייה, דהתם בהפקר לעניים בסתמא לא חייל הפקר כלל אף לגבי עניים עצמם, אבל בפאה דאשמועינן קרא דחל הפקר לגבי עניים, שפיר יש לומר דמהני לפטרן ממעשר. והביא דכן כתב הגרע"א (בפירוש על הירושלמי מעשרות פ"א ה"א), דהיכי שחל הפקר לעניים כגון על ידי הפקר בית דין, שפיר פטורים ממעשר.

יא בתוה"ד, אלא היינו טעמא כדררשינן בספרי וכו'. הקשה הקובץ שיעורים (חלק ב' סימן יד אות טז), הא התוס' לקמן (סט). ד"ה כל שלקטו כתבו, דהפקר פטור ממעשר מקרא ד"ובא הלוי וכו'", וכן מפורש בירושלמי (מעשרות פ"א ה"א). אמנם הרמב"ם (בפירוש המשנה מעשרות פ"א מ"א) כתב, דילפינן לפטור לה מדכתיב "זרעך" ולא של הפקר. וכן כתב ר"ע מברטנורא (שם).

יב רש"י, ד"ה אלא שטינופו כליו במים, דרב מוקי וכו' והוי כי שורו. הקשה הרשב"א בשם הראב"ד, לרב דמחייב על המים משום שור, מהיכא תיתי, אי משום שן האי אין הנאה להזיקו, ואי משום רגל אין דרכו לילך ולהזיק. ועוד, אם כן ברשות הרבים ליפטר. ואי מקרן מועדת, שאני התם שכונתו להזיק, ואי מקרן תמה לא יתחייב אלא חצי נזק. ותירץ, דיליף לה מקרן מועדת, דכיון דהם מוכנים להזיק להולכים בדרכם הרי הן כמועדין להזיק, ואף שאין כוונתן להזיק, אהני בהו פשיעותא דידיה שהניחן שם כאילו כיון בהזיקו. ובתוס' לעיל (ג:): **ד"ה משורו הקשו כן,** ותירצו דאתיא במה הצד מבור ומשור.

דף כח ע"ב

יג גמ', אבל הוא עצמו פטור קרקע עולם הזיקתו. הקשה הרשב"א, דכיון דרב סבר כל תקלה משורו למדנו, להוי כשור שדחף חבירו לבור (לקמן נג:), דלרבי נתן מיחייב בעל השור כוליה נזק, דכי ליכא לאישתלומוי מהאי משתלם מהאי. ואפילו לרבנן יתחייב על כל פנים חצי נזק, שהרי מחמת ממונו נחבט בקרקע. ותירץ, דשאני מים משור, דהמים לא דחפו אלא גרמו לו להחליק והוי גרמא בעלמא. ועוד תירץ, דאין גופן של המים מחליקין אלא על ידי העפר שנעשה רפש וטיט, ונמצא דקרקע עולם הזיקתו, וכן תירץ בחידושי הראב"ד.

יד גמ', ורב הני מילי היכא דאפקרינהו אבל היכא דלא אפקרינהו ממונו הוא. פירש רש"י בד"ה דאפקרינהו, דסבר רב, דבור שחייבה עליו תורה הוי דוקא בהפקיר רשותו ובורו, אבל הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו לא מיחייב משום בור. והקשה בתוס' רבינו פרץ, דלקמן (נג:). איתא להדיא, דרב מחייב בבור ברשותו. ותירץ, דהתם אין חיובו מדין בור אלא מדין שור וחייב על כלים. מיהו הקשה, דלקמן (מט:), פליגי רבי ישמעאל ורבי עקיבא בבור ברשותו, דלרבי עקיבא חייב מדין בור ולרבי ישמעאל פטור, ונמצא דרב הוי דלא כחד. והבעל המאור (יג. מדפי הרי"ף) כתב, דרב עצמו סבר דבור ברשותו פטור, והא דלקמן (נג:), דרב מחייב בבור ברשותו אפילו בחבטה, לטעמיה דרבי עקיבא

(סימן כט יג-ז), דלעת רש"י לקמן (מח.) והריב"א, בהפקיר רשותו ולא בורו אף דכריית הבור היתה בהיתר, מכל מקום בשעה שהפקיר רשותו ופשע ולא כיסהו חשיב ככורהו עתה באיסור. אבל התוס' סברי, דמה שפשע ולא כסהו לא חשיב ככריית בור באיסור, אלא דהוי דין מיוחד להתחייב משום ממונו המזיק. ולכך סברי, דבהפקיר אחר נפילת אונס דליכא לחיוב משום כרייה שהרי נפל באונס, וכן ליכא לחיוב משום ממונו דהא הפקירו, פטור לגמרי. אבל לדעת רש"י והריב"א, כיון שפשע במה שלא סילקו חשיב ככורהו בידיים וחייב.

ד) גמ', מר סבר נתקל פושע הוא. כתב המרדכי (סימן כח), דאף מאן דאמר לעיל (כז:), אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים, לא אתי דוקא כמאן דאמר נתקל אנוס הוא. דיש לומר דמאן דאית ליה פושע הוא, היינו דווקא בנתקל בקרקע בלא מכשול, אבל בשיש מכשול על גבי קרקע, לכולי עלמא אין דרכן להתבונן בדרכים, ואנוס הוא.

ה) גמ', מדקתני תרתי וכו' ומדמתניתין בתרתי ברייתא נמי וכו'. כתב המהדורא בתרא למהרש"א, דמדקתני בברייתא תרתי נשברה כדו וכו' נפלה גמלו וכו' ליכא למידק דפליגי בתרתי. כיון דתרי מילי נינהו, אבל במתניתין דהוי תרתי בחדא בנשברה כדו, מוכח שפיר דבתרתי פליגי.

ו) גמ', אי דאיכא דרכא אחרינא פושע הוא. כתב הנמוקי יוסף (יג. מדפי הרי"ף), דדוקא לגבי גמל חשיב פושע, אבל אדם שעבר ברגליו דרך שרעא דנהרא ונתקל, פטור לרבנן אפילו בדאיכא דרכא אחרינא. דכיון דבן דעת הוא סבר דיכול לעבור ולא איתקיל. ועיין אות הבאה.

ז) גמ', דאתקיל ואתקילא ביה גמלא. כתב הנמוקי יוסף (יג. מדפי הרי"ף), דאפילו לרבנן דסברי נתקל לאו פושע הוא, אי איכא דרכא אחרינא חייב, כיון דהוי תחילתו בפשיעה לגבי הגמל וסופו באונס שנתקל הוא עצמו.

דף כט ע"ב

ח) גמ', שני דברים אינם ברשותו של אדם וכו'. הקשה בשיטה מקובצת בשם ה"ר יצחק מווינא, אמאי לא חשיב נמי שור המועד, דאף דאסור בהנאה עשאו הכתוב כאילו ברשותו, והניח בצריך עיון. ובערוך לנר (כריתות כד.) ביאר קושייתו, דהא נתבאר לעיל (יג:), דבעינן שתהא מיתה והעמדה בדין וגמר דין שוין כאחת, ויליף מקרא ד"השור יסקל וגם בעליו יומת", ומוכח דאף לאחר שנגמר דינו לסקילה מקרי בעליו. ותירץ הערוך לנר (שם), דלא חשיב רבי אלעזר אלא דברים אלו דאיכא בהו נפקותא לדינא, בבור להתחייב בתשלומי נזק, וחמץ לעבור בבל יראה. אבל גבי שור הנסקל ליכא נפקותא. [אמנם לעיל (כד. אות א) הבאנו בשם החזון איש, דחייב בנוקיו. ואם כן איכא נפקותא וצריך עיון].

ט) גמ', חמץ משש שעות ולמעלה. נסתפק המנחת חינוך (מצוה ט אות ה'), בחמץ שהיה אסור בהנאה קודם הפסח, כגון תבואה של כלאי הכרם, אם עשאן כאילו ברשותו. ובפרי מגדים (אשל אברהם סימן תרמ"ט אות כ') כתב, דלפי מה שנקט המגן אברהם (שם סק"ב), דאיסורי הנאה מיקרו שלו, אף דאינם ברשותו, פשוט דאף בחמץ של כלאי הכרם ועבודת כוכבים דאסירי בהנאה, עובר בבל יראה אם הם שלו.

י) גמ', למוצא בור מגולה וכסהו וחזר וגלהו. הרמב"ם (פי"ב מנזקי ממון ה"ו) פסק, דהמוצא בור וכסהו וחזר וגילהו בעל הבור חייב וזה האחרון

מצינא פב:), דאדם המזיק חייב אפילו באונס גמור, מאי מקשה. ותירץ, דהכא מיירי לאחר נפילה ומדין בור, והא דמחייב אדם באונס גמור היינו דווקא בהזיק בידיים, אבל ביצירת מזיק באונס לא מיחייב. [וכן כתב בחידושי מרן רבינו חיים הלוי (פ"ג משכירות ה"ב)]. עוד כתב הקהילות יעקב, דאפילו נימא דמיירי הכא בהזיק בשעת נפילה, נראה דלא חשיב אדם המזיק, כיון דנפשה ונפלה מעצמה ואין זה מכוחו כלל, [ועיין באות הקודמת]. והביא, דכך כתב החלקת יואב (י"ד סימן ב'), דאפילו כשפתח ידו בכוונה כדי שיפול ממנה חפץ לא מיקרי אדם המזיק כיון דאינו אלא כוחו.

כב) גמ', אבל לענין נזיקין אדם חייב וכלים פטורין. פירש רש"י בד"ה וכלים פטורין, דשאני הכא דשבירתן זוהי מיתתן. והקשה הלחם אבירים (תנינא), הא הכא מיירי בשנטפפו כליו במים, ולכאורה בהא לא חשיב כמיתתן שהרי יכול לכבסן ויראו כבתחלה. ואמנם בשיטה מקובצת כתב בשם הרב מסרקסטה, דאפילו אם נפלו לבור כלי מתכות ונפחתו ולא אבדו לגמרי ויכול האומן לתקנן, מכל מקום פטור, ואיכלל במיעוט ד"חמור ולא כלים", דהא דמיעט רחמנא כלים מבור לאו דווקא בשנפסדו לגמרי, משום דמיתה לא שכיחא בהו שהרי אף שברי כלים ראויין למלאכה כל דהוא, הלכך ודאי מכל שפיריה מיעטינהו קרא בין שניזוקו ובין שאבדו לגמרי. אבל בשם רבינו יהונתן כתבו, דהכא מיירי בבגדי משי וארגמן דטינופן היינו מיתתן, [נדאף אם יכבסם לא ישובו כבתחלה]. ובחזון איש (בבא קמא סימן יג סק"ב) כתב, דדווקא לגבי אדם ובעלי חיים שייך לומר דחזרו לקדמותו על ידי שמתרפא, כיון שיש להם כח להירפא מעצמן, אלא שהסמים עוזרים לרפואתן. אבל בכלי, לעולם פגימתו חשיב כמיתתו, דאף אם יתקנו האומן חשיב כעושה כלי חדש, וכן אף בנטפפו כליו נראה, דמראה הבגד מיקרי מציאות, וכשמכבסו יוצר בגד מלובן, וחשיב הכתם נזק, והליבון תיקון מחודש.

דף כט ע"א

א) גמ', וחכמים אומרים פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. כתב השיטה מקובצת בשם הרשב"א, דמדפטרי רבנן בדיני אדם, שמע מינה דבשהפקין מיירי. דאם לא כן, אמאי פטור מדיני אדם הרי הם כשורו או כבורו למר ולמר כדאית ליה. ומדמחייבי בדיני שמים שמעינן, דכשהיה לו פנאי לסלק מיירי, דאי לא אנוס הוי ואינו חייב בדיני שמים.

ב) תוס' ד"ה פליגי בשעת נפילה, בתוה"ד, דאי היה לו פנאי לסלק וכו' ואפי' נתנו אחר שם. אמנם הרמב"ן (במלחמות טו. מדפי הרי"ף) פליג וכתב, דאם אחר נתנו שם, הנותן חייב ולא הבעלים, ואף על פי שהיה לו לסלקן, זה הדין אינו נוהג בבור, שיהא זה חופר בור וזה מתחייב שיהא מוטל עליו לכסותו. ובתוס' לקמן (מח.) ד"ה אף על גב, נסתפקו בדבר זה, והניחו בצריך עיון.

ג) בא"ד, ומודה רבי מאיר לחכמים וכו' דפטור אף על פי שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילת אונס וכו'. אבל הריב"א בשיטה מקובצת פליג, ולדעתו, אם היה לו פנאי לסלק אפילו רבי יהודה מודה דחייב, דהוי כמפקיר נזקיו לאחר נפילת פשיעה. וכן כתב רש"י לקמן (מח.) ד"ה ונטפפו כליו. אבל בתוס' (שם) ד"ה וטינופו פליג, דחשיב נפילת אונס, ופטור אם הפקירם לאחר מכן. וביאר האמרי משה

הפקירו ונעשה הטיט שלו. והקשה החזון איש (סימן ה' סק"ב לדף ל.), אמאי בעי רב לאוקמי בדלא אפקרינהו ובנטפנו כליו, הא אפילו באפקרינהו מצי לאוקמיה ובנוקי אדם, דהא מודה רב באבן שהניחה ברשות הרבים ונתקל באבן עצמה והווק דחייב, וכדכתבו התוס' לקמן (נ): ד"ה ולשמואל. ותירץ, דהכא לא שייך לחייבו משום נוקי בור כיון דאין מניח את העפר, ורק אם המים שלו ולא אפקרינהו ונתערבו עם העפר, נעשה כמניח המים עם העפר וחייב בסילוקו. ועיין שם שביאר כיצד נקנה לו העפר.

ג) גמ', ובא בעל כותל וסתר כותלו וכו' חייב המצניע. כתב התוס' רי"ד, דאפילו רואה הקוף והזכוכית בשעה שסותר כתלו, מותר לסתור, שהוא מתכוין לסתור את כותלו ומאליהם נפלו. וכמו שהשוו למכסה בורו בדליו של חבירו, ובא בעל הדלי ונטל את דליו והזיק, שחייב בעל הבור ופטור בעל הדלי. הכא נמי פטור בעל הכותל, ואין זה עושה בור בידים, דלא תפשמם והשליכם לרשות הרבים, ומי הזיקו לטרוח בבור שעשו אחרים לסלקו ולהצניעם. אבל החזון איש (בבא קמא סימן ב' סק"ב) כתב, דאם ראה בעל הכותל קודם שסותרו, דהקוצים נופלין מכוחו לרשות הרבים, הרי זה כחופר בור וחייב בנוקיהם, דאין נפקותא בין אם זורקו בידיים או שנופלים מכוחו. ולא דמי למכסה בורו בדליו של חבירו דמותר לבעל דלי לטול דליו, דהתם הבור כבר קיים, ואינו אלא מסיר השמירה, אבל ברואה הקוצים בתוך הכותל, כיון דעתה הקוצים אינם ברשות הרבים והסותר מניחן שם חשיב ככורה בור וחייב.

ד) גמ', אבל בכותל בריא פטור המצניע וחייב בעל הכותל. ביאר הנמוקי יוסף (יד. מדפי הרי"ף), דבכותל רעוע פשע המצניע, דהוה ליה לאסוקי אדעתיה שיסתרנו, ובעל הכותל פטור, דכיון דרעוע הוא ולסתירה קאי לאו אורחא להצניע בו, ובכותל בריא פטור המצניע דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שיסתרנו, ובעל הכותל חייב דאיבעי ליה לאסוקי אדעתיה דמצנעי בה אינשי, וכפותח בור מכוסה כראוי דמי. ועיין באות הבאה.

ה) גמ', שם. כתב הנמוקי יוסף (יד. מדפי הרי"ף), דאם הזיקו בשעת נפילה חייב בעל הכותל אפילו בכותל רעוע, דלא גרע מהיתה אבן בחיקו (לעיל כו:), דאפילו לא הכיר בה מעולם ועמד ונפלה חייב. וכן כתב הטור (ח"מ ט"ו ס"ב). וכתב הב"ח (שם), דנראה דלמד כן מדברי הרא"ש (סימן ו'), שכתב, דבכותל רעוע היינו טעמא דפטור בעל הכותל, משום דלא עשה מעשה שראוי להתחייב בסתירת כותלו וממילא נפלו לרשות הרבים, ולכך הראשון הוא דפשע, וכהשליכן הוא לרשות הרבים. ולמד מכך הטור, דבמקום שעשה האחרון מעשה שראוי להתחייב, כגון הכא, שסתר את כותלו בידיים, חשיב מעשה הראוי להתחייב, והוי הראשון כחופר בור וטממו והשני חזר וגילהו. עיין נמי בבאר הגולה (תטו אות ז').

ו) תוס' ד"ה וחייב בעל הכותל, בתוה"ד, וי"ל דמכל מקום ראוי המצניע להתחייב כיון שפשע. הרא"ש (סימן ו') ביאר טפי, דכיון שפשע המצניע תחילה בשמירת נוקי ראוי לחייבו יותר וחשיב בור דידיה. ועיין חזון איש (בבא קמא סימן ב' סק"ב). והנימוקי יוסף (יד. מדפי הרי"ף) בשם הרמ"ה הוסיף סברא, דלא אמרינן מיגו דהוי בעל הכותל פושע לגבי זמן בריאות, הוי פושע לגבי זמן רעיעות.

ז) גמ', לקיים מילי דנזיקין רבינא אמר מילי דאבות ואיכא דאמרי מילי

פטור. והשיג עליו הראב"ד, דבעל הבור חייב רק בכדי שידע. וביאר המגיד משנה, דהראב"ד השווה האי דינא לבור של שני שותפין שנתבאר שם (בהלכה ז'), שאם כסוהו הראשון ובא השני ומצאו מגולה, השני חייב והראשון פטור עד שידע. אבל הרמב"ם סובר דהכא שאני, שלא היה לבעל הבור לסמוך על כסויו של אדם זה שאין לו חלק בבור, ואפילו ידע מכסויו דהיה לו לחוש שמא יעבור זה ויטול את כסויו. וביאר הברכת שמואל (סימן כג), דנחלקו הרמב"ם והראב"ד בטעמא דפטרה התורה גבי בור שכסוהו, דהרמב"ם סובר דהוי כשמירה עליו, ולכך, אם כסוהו אחר לא מיפטר הבעלים מחיוב שמירתו. אבל להראב"ד כיון שכסוהו אחר כאילו ליכא לבור, ונסתלק, וכל זמן שלא נודע לבעלים שנטל את כסויו לא היה להם לשמרו. ובאבן האזל (שם) כתב, דהראב"ד סובר דמהני כסויו של אדם אחר להיחשב שמירה עבור הבעלים. ובעיקר הדבר אי מהני שמירה של אחר לצורך הבעלים, עיין באבן האזל (פא ה"א אות טו) שכתב, דתלוי בנדון יסוד חיוב ממון המזיק.

יא) גמ', כשהפכה לפחות משלשה. כתב הרשב"א, דהוא הדין שלא הרחיקה ממקומה שלשה, דאם הרחיקה ממקומה הוה ליה בורו של שני, וכן כתב בהגהות אשר"י.

יב) תוס' ד"ה אלא אמר רב אשי וכו', בתוה"ד, דשאני הכא משום דאפילו הבטה בהפקר מהני. ביאר הים של שלמה (סימן טו), דאף דלא קיימא לן הכי, מכל מקום כיון דאיכא מאן דאמר דקני, לכך אפילו למאן דפליג עליה לא בעי הגבחה ג' טפחים וסגי בטפח א', וכן כתב הפלפולא חריפתא (על הרא"ש סימן ה' אות צ). והשער המלך (פ"ב מנדרים הי"ט) כתב, דגם ללישנא דהבטה בהפקר לא קני היינו כשאינו מתעסק בגוף ההפקר, אבל במתעסק בגוף ההפקר כהכא, לכולי עלמא מהני הבטה לקנותו.

יג) בא"ד, אי נמי כשמגביה בידו דכיון שהוא בידו קני בפחות מג'. השולחן ערוך (ח"מ קצח ב), הביא פלוגתא, דיש אומרים דבעינן הגבחה ג' טפחים, ויש אומרים דסגי בטפח. וביאר הסמ"ע (סק"ד), הטעם דסגי בטפח, דכיון שהוא בידו הוי כאילו הוא ברשותו. ובנתיבות המשפט (שם סק"ג), תמה על דבריו, דבלקחו בידו אפילו ליכא טפח קנה, דידו קונה מטעם חצירו, וכדכתבו התוס' הכא. לכך ביאר, דהשולחן ערוך מיירי דוקא בשלא הגביהו בידו, אבל בלקח בידו קנה אפילו בלא הגבחה טפח. מיהו כתב, דלא מהני לקנות מדין חצר אלא למה שבתוך ידו או בולט נגד אויר ידו, אבל מה שבולט מן הצד לא קני משום ידו דלא הוי כחצר. אמנם המאירי בקדושין (כו). כתב, דיש אומרים דאם מגביה בידו סגי בטפח אחד, כדברי הסמ"ע. וביאר הדברי יחזקאל (סימן כו אות ה'), דהטעם דבעינן הגבחה ג' טפחים משום דעד ג' טפחים הוי כלבוד, ולכך בידו דחשובה לעצמה לא חשיב כלבוד, ואפילו בטפח אחד הוי הגבחה.

דף ל ע"א

א) מתני', המצניע את הקוף ואת הזכוכית וכו'. פירש רש"י לעיל (כט:): ד"ה המצניע, דמיירי שהצניען ברשות הרבים. והנימוקי יוסף (יד. מדפי הרי"ף) פירש, דמיירי שהצניען בכותל דידיה ושכחן ואחר כך סתר את הכותל.

ב) גמ', לא יהא אלא כרפשו. פירש רש"י בד"ה לא יהא, דמיירי בדלא

בדבר שקבלו עליו דרך תנאי משא ומתן, דהוי התחייבות מעצמו ולא חיוב שחייבתו תורה, ובהא לא אמרינן קם ליה בדבריה מיניה.

(יב) תוס' ד"ה שטר שיש בו ריבית וכו', נראה לר"י שר"מ קונס להפסיד החוב לגמרי אפילו בהודאה ועדות אחרת. התוס' בבבא מציעא (עב). ד"ה שטר, הוסיפו, דמשמע בתוספתא (שם פ"ה), דאפילו במלוה על פה בריבית, קנס רבי מאיר דלא יגבה כלל. וכתבו, דכן משמע מסוגיין, דמדמו לה לקנסו גופן משום שבחן, והוא הדין דקנסו בגוף המלוה מחמת הריבית. אבל בשם הריב"א כתבו, דלא קניס רבי מאיר אלא דאינו גובה ממשעבדי, אבל מבני חרי גובה, וכן כתב הרשב"א (בסוגיין).

(יג) תוס' ד"ה וחכמים אומרים וכו', וקשיא לר"י למה השטר כשר כיון שהעדים עוברים על לא תשימון וכו'. כתב הקצות החשן (סימן נב סק"א) בשם המשנה למלך (פ"ד ממלוה ולווה ה"ו), דכיון שאין העדים לוקין על לאו ד"לא תשימון" כיון דניתן להשבון, לא מיפסלי לעדות, וכדכתב הרמב"ם (פ"ו מעדות ה"ב), דלא מיקרי "רשע" אלא בשעובר עבירה דחייבים עליה מלקות, ולאחר שהאריך לדחות תירוצו, תירץ באופן אחר, דכיון דלא עברי אלא בשעת חתימתן, לא נעשו פסולין אלא משעת חתימתן ואילך, אבל בפעם זאת שחתמו בהכשר הוא, והשטר כשר.

(יד) בא"ד, אי נמי כגון שיש עדים שהם אנוסים מחמת נפשות. הקשה בחידושי רבי שמעון שקאפ (סימן כח), אם כן איך אפשר לגבות על פי השטר, הא נמצא דאין כאן עדות כלל, דאנוסים היו.

(טו) רש"י ד"ה בהלכה ואין מורין כן, בסוה"ד, ואי אתי מרישא לאימלוכי אמרינן ליה אסור. הקשה המהרי"ץ חיות, דבכמה מקומות (שבת יב: ביצה כח: מנחות לו: פירש רש"י, אין מורין כן, לרבנים, ומשמע, דליחיד הבא לשאול לחכם בביתו מורין, וכן כתב הרמב"ם (פ"ד מתפילין ה"ד), דדווקא לרבים אין מורין. ואמאי שינה רש"י הכא פירושו. וכתב, דבאמת פירוש רש"י מוכרח מן הסוגיא, דהא מקשה מרב הונא דאפקר חושלי, ומאי קושיא, דלמא רב הונא לא הורה כן ברבים, אלא ודאי דאף ליחיד אסור להורות היתר. אמנם עדיין יש לתמוה, מדוע ישתנה משאר דוכתי דפירושו דדווקא לרבים אין מורין כן. כן [מיהו מעשה ד"אפקר חושלי" לכאורה משמע דאיירי בהורה כן בפרהסיא, ולא רק ליחיד. (ש.צ.א.)].

דברכות. כתב הרשב"א, דיש מפרשים, דבכל חדא מהני אמרינן מילתא דחסידותא, בנזיקין הא דחסידים הראשונים היו מצניעין. ובאבות (פ"ה מ"י), האומר שלי שלך ושליך שלך חסיד. ובברכות (ל:), חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין.

(ח) גמ', מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין כו'. ביאר המהרש"א (חידושי אגדות), דחסיד נאמר על מי שעושה מעשיו על צד היותר טוב כמאמרם בעבודה זרה (כ:): במעלות הטוב עשרה דברים, זהירות מביאה לידי זריזות כו', וחשיב למעלה עליונה חסידות מביאה לידי רוח הקודש. ולפי שיש לאדם במעשיו הטובים ג' חלקים, א. טוב לשמים, ב. טוב לבריות, ג. טוב לעצמו, קאמר רב יהודה מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דנזיקין דאו יכול לתקן מעשיו שיהיה טוב לבריות. ורבא קאמר, דלקיים מילי דאבות דאו יתקן מעשיו שיהיה טוב לעצמו במדות. ואמרי לה דלקיים מילי דברכות דאו יתקן שיהיה טוב לשמים.

(ט) תוס' ד"ה אפילו תימא וכו', וא"ת והא מתניתין קתני כל הקודם בהם זכה. והרא"ש בשיטה מקובצת תירץ, דהיינו דוקא לאחר שהזיק, דיש לו רשות להניח כל ל' יום, ומשהזיק יזהר ליטלנו קודם שיטלנו אחר.

דף ל ע"ב

(י) גמ', תנן ההופך את הגלל ברשות הרבים וכו'. ביאר הרשב"א, דקא סלקא דעתין השתא, דרב דאמר קנסו גופן אטו שבחן, הוא הדין דקניס גוף שאינו משיב כגלל אטו גוף המשיב. ורב נחמן תירץ, דלא קנס אלא בדבר שיש בו שבח גופן אטו שבחן, אבל גלל דלא משבח כלל לא קנסו בו.

(יא) גמ', וחכמים אומרים גובה את הקרן אבל לא את הריבית. הקשה הקצות החשן (סימן לח סק"א), דלמאן דאמר (כתובות לה:), חייבי מלקיות שוגגין פטורין מתשלומין, איך גובה את הקרן, הרי הלווה עובר משום "לא תשימון" ו"לא תשיך", והוי מחייבי מלקות שוגגין. ובברכת שמואל (סימן יד אות ב') כתב, דבחיוב דממוני גבך כגון מלוה, לא שייך פטור דקם ליה בדברא מיניה. ובקהילות יעקב (כתובות סימן כח), הביא דברי המאירי (לקמן ע:), שביאר הא דאמרינן התם, "אתנן אסרה תורה ואפילו בא על אמו", דלא אמרו "אין אדם מת ומשלם"

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרת היומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומי בעיון ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 9:45-10:45 בבית המדרש "משכן אהרן" שע"י חניכי ישיבת פוניבז' מודיעין עילית ת"ז

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (הח"ח באהבת הסדר ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 050-4102442 Sbma@kavnaki.net

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124